

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİM DALI

**FUTBOL MÜSABAKALARINDA ŞİDDET OLAYLARINA KARIŞARAK
ADLİ KAYITLARA GEÇEN SEYİRCİLERİN PSİKO-SOSYAL
ANALİZLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan

M. Şükrü RONA

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Emin KURU

Ankara-2003

ÖNSÖZ

Futbol, günümüzde kitleleri peşinden sürükleyen sosyal bir olaydır. Bu sosyal olay içerisinde seyirci faktörü önemli bir yer tutmaktadır. Ancak futbol, tüm dünya ülkelerinde geniş kitlelere yayılan bir spor dalı olmasının yanında, birçok sorunla da karşı karşıya kalmaktadır. Futbolun içindeki şiddet olayları ve buna bağlı olarak oluşan holiganizm olgusu, son yıllarda tüm dünya da olduğu gibi ülkemizde de giderek artmaktadır. Stadyum içinde ve stadyum dışında yaşanan olaylar, spor ahlakının çok dışına çıkmakta hatta yaralanma ve ölümle sonuçlanabilmektedir. Bu nedenle, “Futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışmış ve polis kayıtlarına geçmiş seyircilerin psiko-sosyal ve kişilik özellikleri” üzerine bir araştırma yapılması hedeflenmiştir. Bu çalışmada çalışmamın her aşamasında değerli görüş ve önerilerini aldığım danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Emin KURU’ya teşekkür ederim.

M. Şükrü RONA

Ankara-2003

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
1. GİRİŞ ve AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Saldırı	5
2.2. Saldırganlık	5
2.3. Saldırganlığın Kaynağı ve Oluşumu	9
2.4. Sporda Saldırganlık	13
2.5. Sporda Saldırganlığın Amacı	16
2.6. Sporda Saldırganlık ve Şiddetin Kaynakları	16
2.7. Sporda Saldırı Türleri.....	17
2.8. Sporda Saldırganlığın Yönü	21
2.9. Futbolda Saldırganlık Çeşitleri.....	21
2.10. Bireysel ve Kitlesele Saldırganlık.....	22
2.11. Saldırgan Davranışların Biyolojik Kökeni	23
2.12. Futbolda Şiddet Olaylarının Psikolojik Nedenleri	24
2.13. Futbolda Şiddet Olaylarının Sosyo-Kültürel Nedenleri	28
2.13.1. Aile	28
2.13.2. Birincil Gruplar	31
2.13.3. Referans Grupları	32

2.13.4. Sosyal Tabakalar	33
2.14. Futbolda Şiddet Olayları ve Sosyal Tabakaların Görünümü.....	34
2.15. Şiddet Olaylarında Alt Kültürün Yeri	36
2.16. Futbolda Fanatizm - Holiganizm Olguları	38
2.17. Yazılı ve Görsel Medyanın Futbol Seyircisi Üzerindeki Etkisi	41
2.18. Hakem Kararlarının Seyirciler Üzerindeki Etkisi	43
2.19. Kulüp Yöneticilerinin Seyirciler Üzerindeki Etkisi	44
2.20. Alkol ve Uyuşturucu Maddelerin Seyirciler Üzerindeki Etkisi	46
2.21. Sporda Şiddet ve Saldırganlık Üzerine Yapılan Bazı Araştırmalar	47
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	51
4. BULGULAR	53
4.1. Araştırmaya Katılan Futbol Seyircilerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri.....	53
4.2. Araştırmaya Katılan Futbol Seyircilerinin Kişilik Özellikleri	93
5. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	97
6. ÖNERİLER.....	103
KAYNAKLAR.....	105
ÖZET	112
SUMMARY.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	114
EKLER.....	115

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Seyircilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	53
Tablo 2. Seyircilerin Öğrenim Durumları	54
Tablo 3. Meslek Gruplarına Göre Dağılım	55
Tablo 4. Gelir Durumu	56
Tablo 5. Çocukluk Dönemlerine İlişkin Görüşler	57
Tablo 6. Deneklerin Gençlik Dönemlerine İlişkin Görüşleri	58
Tablo 7. Deneklerin Yaşantılarını Etkileyen Olaylar	59
Tablo 8. Adli Olaylara Karışma Nedenleri	60
Tablo 9. Adli Olay Sonundaki Durumları	61
Tablo 10. Deneklerin Medeni Durumları	62
Tablo 11. Eşleri Tarafından Algılanma Biçimleri	63
Tablo 12. Çevreleri Tarafından Algılanma Biçimleri	64
Tablo 13. Maç İzleme Durumu	65
Tablo 14. Maç İzleme Nedeni	66
Tablo 15. Tezahüratlara Katılıp Katılma Durumu	67
Tablo 16. Seyircilerin Katıldıkları Tezahürat Çeşitleri	68
Tablo 17. Seyircilerin Tezahürattan Ne Anladıklarına İlişkin Görüşler	69
Tablo 18. Olumsuz Hareketlerin Algılanma Biçimi	70
Tablo 19. Tezahüratın Seyircileri Rahatlatıp Rahatlatmadığına İlişkin Görüşler	71
Tablo 20. Karşı Takım Taraftarlarının Algılanma Biçimi	72

Tablo 21. Karşı Takım Taraftarının Kendi Tribünlerine Girmesi Durumunda	
Gösterilecek Tepkiye İlişkin Dağılım	73
Tablo 22. Rakip Tarafında Bulunduğunda Gösterilen Tepki	74
Tablo 23. Hakemler Hakkındaki Görüşler	75
Tablo 24. Hakemlerin Kendi Takımlarının Aleyhine Verdikleri Kararlara	
Gösterilen Tepkiler.....	76
Tablo 25. Hakemlerin Kendi Takımları Lehine Verdikleri Kararlara Tepkiler	77
Tablo 26. Oyun Kurallarını Bilme Durumu	78
Tablo 27. Oyun Kurallarının Öğrenilme Amacına İlişkin Görüşler	79
Tablo 28. Kendi Takımlarının Kazanması Durumunda Hissedilen Duygular	80
Tablo 29. Deneklerin Takımlarının Maç Kazandığı Zaman Mutluluklarını	
Kimlerle Paylaştıklarına İlişkin Görüşler.....	81
Tablo 30. Maç Kaybedildiğinde Taraftarların Hislerine İlişkin Görüşleri.....	82
Tablo 31. Yenilgilerin Seyircilerin Günlük Hayatlarını Ne Derecede Etkilediğine	
İlişkin Görüşleri.....	83
Tablo 32. Yenilgilerin Acısını Çıkartmaya Çalışma	84
Tablo 33. Takımın Mağlubiyeti Durumunda Acının Kimden Çıkartıldığına İlişkin	
Görüşler	85
Tablo 34. Polislerin Davranışlarına İlişkin Görüşler.....	86
Tablo 35. Müsabaka Sonrası Faaliyetler	87
Tablo 36. Medyada Çıkan Haberlerden Etkilenme Durumu.....	88
Tablo 37. Radyo ve Televizyondaki Yorumlardan Etkilenme Durumu	89
Tablo 38. Köşe Yazarlarının Yorumlarından Etkilenme Durumu	90

Tablo 39. Kulüp Başkan ve Yöneticilerinin Demeçlerinden Etkilenme Durumu.	91
Tablo 40. Adli Olaylara Karışmış Olmaktan Pişmanlık Duyma Durumu	92
Tablo 41. Araştırmaya Katılan Seyircilerin Skalalara Göre Ortalama Değerleri..	93
Tablo 42. Şiddet Olaylarına Karışan ve Adli Kayıtlara Geçen Seyircilerin Genel Profilleri.....	94

1. GİRİŞ ve AMAÇ

Spor, geniş anlamda beden, kas ve zihin gücünün kullanıldığı, öğretici ve eğlenceli işler olarak görülebilir. Sporun özünde, işbirliği, paylaşım, takım çalışması ve ortak bir amacı gerçekleştirme isteğinin olduğu söylenebilir. Ancak, sportif etkinliklerde bazen, bu olumlu amaçların dışına çıkılarak, istenmeyen olayların ve göze hoş görünmeyen görüntülerin olduğu bilinmektedir.

Spor etkinlikleri sırasında yada sonrasında yaşanan istenmeyen olaylar, çoğu zaman ciddi boyutlara ulaşmaktadır. Bu olaylar sırasında, olayla ilgisi olmayan bireylerin hatta çocukların yaralanmasına şahit olunmaktadır. Özünde dostluk ve kardeşlik ile güzel duygulara hizmet eden spor, amacına ters düşen olumsuz görüntü ve eylemlerden zarar görmektedir.

Sporda istenmeyen olaylara, sporun hemen her dalında rastlamak mümkündür. Futbol, basketbol, voleybol gibi daha fazla seyirciyle izlenen spor müsabakalarında, binlerle ifade edilebilecek sayıda güvenlik görevlisi görevlendirilmekte, istenmeyen davranışların bu yolla önlenilmesine çalışılmaktadır. Ancak, bilinen bir gerçek, güvenlik görevlisi sayısının artırılması yoluyla, sporda istenmeyen olayları önlemeye çalışmak, yeterince etkili olamamakta ve yeni çözümler aranmaktadır. Belki de böyle bir sorunun çözümünde görev, yine eğitime, spora taraf olan herkesin eğitimine düşmektedir.

Genellikle futbol karşılaşmaları öncesinde, her iki takım taraftarlarının birbirlerine saldırdıkları ve taşlı-sopalı kavgalara tutuştukları izlenmektedir. Rakip takımın taraftarlarının düşman gibi görüldüğü, taraftarları taşıyan otobüslerin camlarının kırıldığı ve pek çok kamu malına zarar verildiği şiddet olaylarına da rastlamak mümkündür. Sportif etkinliklerde saldırganlık, bazen şaşırtıcı bir şekilde, aynı takımı tutan, aynı takımı desteklemek için orada bulunan taraftarlar arasında bile yaşanabilmektedir.

Sporda istenmeyen şiddet olaylarına karşı güvenlik güçleri, müsabaka öncesinde gerekli önlemleri almaya, müsabaka sırasında da güvenliğini kontrol altında tutmaya çalışmaktadırlar. Müsabaka sonlarında konuk takımların seyircileri bir süre statta bekletilerek, rakip takım taraftarlarının bir araya gelmesi önlenmeye çalışılmaktadır. Ne var ki, spor karşılaşmalarında yaşanan istenmeyen olaylar, her zaman etkili şekilde çözümlenememekte ve güvenlik güçleri olaylara müdahalelerde bulunmaktadır. Güvenlik güçlerinin istenmeyen olaylara müdahalesi kimi zaman, bu olaylarda aktif rol oynayan bireylerin göz altına alınması ya da tutuklanmasıyla sonuçlanabilmektedir.

Sporda istenmeyen olayların önlenmesi, holiganizmin önlenerek, spor karşılaşmalarının, dostluk, kardeşlik ortamında seyredilmesi, bilinçli bir çaba ve çalışma gerektirmektedir. Çözümü sadece güvenlik güçlerinden beklemek, doğru bir yaklaşım olmaz. Sporda saldırgan davranışların önlenmesi, öncelikle sporcusundan seyircisine kadar, ilgili tüm tarafların bilinçlenmesini ve ortak bir anlayışın geliştirilmesini gerektirir.

Milyonlarla ifade edilen bir taraftar topluluğu ve yüz binlerin bir araya geldiği statlar ve buralarda ortaya çıkan olumsuz davranışlar, sporda saldırganlığı ve dolayısıyla futbol seyircileri arasında saldırganlık ya da holiganizm adıyla ortaya çıkan bu davranış türünü incelemeyi ve çözüme kavuşturmayı zorunlu kılmaktadır. Bu sorunu basite indirgeyecek şekilde sadece gençlik psikolojisi, macera severlik, sosyo-ekonomik sorunların dışı vurumu, provokasyon, ırkçılık ve basının etkisine bağlı bir şiddet gibi açıklamak, yüzeysel ve eksik bir yaklaşımdır.

Genelde sporda saldırganlığı ateşleyen, özelde ise futbol seyircisini saldırganlığa iten çeşitli etkenlerden söz edilebilir. Cinsiyet farklılığı, engelleme ya da engellenme, yazılı ve görsel medyanın körüklediği taraftar fanatizmi, hakem kararları, kulüp yöneticilerinin beyanları, erotizm, seyircilerin kişilik özellikleri, psikolojik rahatsızlıklar ve sosyo-ekonomik düzey gibi bir çok etken, sporda saldırganlığa neden olabilir. Bu etkenler arasında, sosyal ve kültürel değerlerdeki farklılıklar ve biyolojik etkenler de önemli bir yer tutmaktadır. Futbol seyircisini şiddete ve saldırganlığa iten bu etkenlerin iyi bir analizinin yapılması, karşılaşılan sorunların çözümüne katkıda bulunabilir.

Saldırgan davranışlar nedeniyle sporun zarar görmemesi, bu saldırgan davranışlara yönelen bireylerin, bu davranışları yapma nedenlerinin belirlenerek, nedenlerin kökenine inmeyi zorunlu kılmaktadır. Saldırgan davranışlara yönelen bireylerin psiko-sosyal durumlarının anlaşılması, spor karşılaşmalarında yaşanan istenmeyen durumların azalmasına yardımcı olabilir. Bireylerin hangi psikolojik durumlar altında, hangi amaçla, ne tür saldırganlık eğilimlerine yöneldiklerinin

bilinmesi, olaylara gerekli çözümlerin bulunmasını daha da önemlisi saldırgan eğilimlerin daha ortaya çıkmadan önlenmesini kolaylaştırabilir. Ayrıca, sporda şiddet olaylarına karışan ya da aşırı saldırgan eğilimler gösteren bireylerin, sosyo-ekonomik özelliklerinin bilinmesi, gerekli önlemlerin alınmasına katkı sağlayabilir.

Spor karşılaşmalarında saldırgan davranışlarını kontrol edemeyerek, bir şekilde şiddet olaylarına karışıp adli kayıtlara geçen seyircilerin psiko-sosyal özelliklerinin belirlenmesi ve bu amaçla kapsamlı bir analizin yapılması gerekmektedir. Bu analiz sayesinde, spor karşılaşmalarında rastlanan istenmeyen şiddet olaylarına karşı gerekli önlemlerin alınabilmesine ışık tutacak veriler elde edilebilir. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı, futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışarak adli kayıtlara geçen seyircilerin psiko-sosyal ve kişilik analizlerini yapmak, böylece konuyla ilgili diğer araştırmalara ışık tutmaktır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle futbolda saldırı ve saldırganlık gibi kavram ve olguların açıklamasına yer verilecektir.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, konuyla ilgili temel kavramlar sırasıyla açıklanmış ve genel bir kavramsal çerçeve sunulmaya çalışılmıştır.

2.1. Saldırı

Saldırı, kişinin, bilinçli ve kasıtlı bir şekilde sosyal çevresine psikolojik veya fiziki olarak zarar vermeye yönelik bir davranışta bulunmasıdır⁵. Saldırının temelinde, bireyin sonucunu önceden planladığı ve karşıdaki nesne ya da kişiye zarar vermek amacıyla yaptığı olumsuz bir davranış vardır.

Sporda ve özellikle futbol karşılaşmalarında görülen saldırılar, çeşitli etkenler sonucu kızgınlık ve öfkenin dışa vurulması yoluyla, karşı takımın oyuncularına, diğer takımı destekleyen seyircilere ya da hakeme karşı olabilmektedir. Bu saldırılar, nesne ya da eşyaların fırlatılması, stat eşyalarına zarar verilmesi, su şişelerinin, taş ve sopaların atılması, hatta oturak ve koltukların yakılması şeklinde kendini gösterebilir.

2.2. Saldırganlık

Saldırganlık, kişide saldırı davranışını göstermeye yönelik olan ve nispeten süreklilik özelliği taşıyan bir eğilimi anlatır. Saldırı, daha çok davranışa dönüşen

bir eylemi anlatırken; saldırganlık, bireyin belirli bir saldırı davranışını göstermeye yönelik eğilimiyle ilgilidir.

Bu tanımlarda üzerinde durulması gereken iki önemli nokta göze çarpmaktadır. Birincisi, saldırının hangi amaç ve kasıtle yapıldığı ile ilgilidir. İkinci nokta ise, saldırının yöneldiği hedeftir.

Saldırgan davranışın şiddeti, hangi amaç ve kasıtle yapıldığına göre değişebilir. Saldırgan davranışın amacı, saldırgan davranışın dışa vurulacağı yolun ya da yolların da seçilmesinde etkilidir. Örneğin, karşıdakini sınırlandırmak ya da kızdırmak amacıyla yapılan bir saldırgan davranışta, kötü söz söylemek, bağırıp çağırmak ya da küfretmek gibi davranışlar sergilenebilirken; karşıdaki bireyi yaralamak, onun acı çekmesini sağlamak amacıyla yapılan bir saldırgan davranışta ise yaralayıcı ya da kesici aletler kullanılabilir.

Saldırı, karşı takımın oyuncusundan seyircisine kadar pek çok hedefe yönelik olabilir. Saha içerisinde bir oyuncunun yaptığı olumsuz bir davranış ya da seyircilere yönelik bir tepkisi, saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir. Karşı takım taraftarlarının centilmenlik dışı tezahüratları ve sataşmaları da diğer takımın taraftarlarını hiddetlendirebilir.

Bazı insanlar, yaşadıkları çeşitli olaylara ilişkin kızgınlık duygularını o anda önce bilinçli olarak yaşarlar, sonra derhal bastırırlar. Bastırılan bu kızgınlıklar birikir ve belirli bir sınırı aştıktan sonraki ilk olayda tümünden dışa vurulur. Ancak, bu kez verilen tepki yaşanmış olan son olayla orantısız biçimde şiddetli olur. Bunun sonucu ortaya çıkan durum, kişinin suçluluk duyguları

yaşamasına neden olur. Bu suçluluk, daha sonraki kızgınlık tepkilerinin tekrar patlama olana kadar bastırılmasına neden olur ve böylece “biriktirme-boşaltma-suçlama-yeniden biriktirme” biçiminde işleyen bir döngü yerleşir. Gerçekten de kızgınlıklarını biriktirdikten sonra birden boşaltan kişiler, gösterdikleri tepkinin çevrede neden bu denli olumsuz karşılandığını kavramakta güçlük çekerler. Bu yüzden kişi, kendisini rahatlatan tepkisinin, diğer insanlarda neden bir karşıt tepki oluşturduğunu anlamakta güçlük çeker²³.

İnsan, kendini korumak için bu duyguların dürtüsüyle karşısındakine saldırır. Engele karşı yapılacak saldırının şiddeti, güdünün şiddetine bağlıdır. Şiddetli bir güdüsel aktivasyon (canlanma-uyarılma) durumunda engele (insan, hayvan, soyut kavramlar-inançlar, vb.) karşı yapılan saldırgan davranışların tahribatı da o derece fazla olacaktır. Yine belirli bir hedefe yönelmiş hareketlerin engellenmesi sonucu doğan öfke ve heyecan, saldırgan davranışların ortaya çıkmasına sebep olur⁴⁴. Örneğin, çocuğun elinden oyuncuğu alınırsa veya yapmak istediği şeye engel olunursa, yani engellenirse muhtemelen saldırganlaşacaktır. Ulaşmak istenilen mevki ve gerçekleştirmek istenilen amaçlar, karşı cins, rakipler veya otoriteler tarafından engellenirse muhtemelen saldırganlık meydana gelir.

Baumann’a (1994) göre saldırganlık, saldırgan eylemde bulunmaya yönelik içsel bir yatkınlık gösteren bir kişilik özelliği olarak tanımlanabilir. Bu özellik, sadece uygun davranış şekillerine göre tahmin edilebilir. Saldırganlık, daima eyleme yol açan ilgili durumla bağlantılı olarak değerlendirilmelidir. Ancak bundan sonra heyecan kısmını zarar vermeye yönelik bilinçli niyetten ayırma imkanı ortaya çıkmıştır. Saldırganlık özelliğinin artması, saldırgan

davranışlar da bulunma ihtimalini artırabilir. Fakat her durumda aynı sonucun ortaya çıkacağını söylemek zordur⁸.

Seyirciyi saldırganlığa iten sebeplerden belki de en önemlisinin, sporcu saldırganlığı olduğu söylenebilir. Bir sporcunun, ilgili spor dalına ait kuralların dışına çıkarak, karşısındakine zarar vermek niyetiyle bir davranışta bulunma eğilimi göstermesi, seyirciler arasında saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir. Bu durumda, söz, beden ve işaretlerle yapılan bazı istenmeyen saldırgan davranışlar sergilenebilir ve sporun seyir keyfinin yerini, acı ve üzüntü alabilir.

Karşıdaki rakip oyuncuya acı verme ya da onu kızdırma amacıyla veya hakeme karşı yapılan hakaret ve sözlü alay etme, birer saldırgan davranış örneğidir. Saldırgan davranışlar, bazen de çeşitli işaretler ve sözel olmayan mesajlar kullanılarak yapılabilmektedir. İşaretle yapılan saldırganlık, yumrukla ya da tenis raketi vb. aletlerle rakibi tehdit etmeyi kapsar. Aynı şekilde, birtakım el-kol hareketleriyle veya bakışla da bu tür saldırganlıklar sergilenebilir.

Bu saldırgan davranış türleri sadece futbola özgü değildir. Bunlara, sporun her dalında ve düzeyinde rastlanabilir. Sporcuların karşılaşma esnasında sergiledikleri bedensel saldırganlık ise, genellikle yakın temasa izin veren takım ve bireysel mücadele sporlarında görülebilir. Çelme takma, tekme ya da yumruk atma, spor aletleriyle rakibe vurma gibi çeşitli fiziksel saldırılar, başta futbol olmak üzere sporun pek çok dalında yaşanabilmektedir.

Sporcularda görülen bu tür saldırgan eğilimler, seyirci psikolojisini doğrudan etkilemekte ve onların da saldırgan bir kimliğe bürünmelerine neden olmaktadır. Sahadaki sporcudan gördüğü saldırganlıktan cesaret alan seyirci de, şiddete başvurabilmekte ve saldırgan davranışlar sergileyebilmektedir. Bu nedenle, futbol karşılaşmalarında, sahadaki bir oyuncunun kışkırtmasıyla binlerce taraftar olumsuz tezahürata ve şiddet olaylarına yönelebilir.

Sporda saldırgan davranışlar, dışa yönelik olarak gerçekleşmektedir. Dışa yönelik saldırının hedefi, rakip oyuncular ve antrenörler, rakip takımın taraftarları ve kendi takım sporcusu ve taraftarları olabilir. Bazen de maçın hakemi, saldırgan davranışlardan nasibini almakta ve saldırılara hedef olabilmektedir. Hakemlere karşı yapılan saldırgan davranışlar genellikle, sözlü sataşma ya da kötü söz şeklinde olmaktadır. Futbol karşılaşmalarında maçın hakemine gerek saha içinden oyuncuların gerekse saha dışından seyircilerin saldırdıklarına rastlanmaktadır.

2.3. Saldırganlığın Kaynağı ve Oluşumu

Psikanaliz öğretisinin kurucusu olan Freud, ilk değerlendirmelerinde saldırganlığı, insanın yaşamını devam ettirici ve cinsel ihtiyaçlarının engellenmesi durumunda gösterdiği tepkisel davranışlar olarak ele almıştır. Daha sonraki çalışmalarında ise insanlarda saldırganlık, şiddet ve yıkıcılık yönünde doğuştan gelen bir eğilimin varlığından söz etmiştir. Freud'a göre bu eğilim, iki temel iç güdüden birisi olan öldürme içgüdüsünden (fanatos) kaynaklanmaktadır. Bunun karşısında ise yaşama ait davranışları, cinselliği ve kendini koruyucu içgüdüleri

içeren yaşam içgüdüü yer alır. Bütün davranışlar bu iki içgüdüün birlikte hareketinden ortaya çıkar. Freud, saldırganlık ve yıkıcılığın, öldürme içgüdüünün bir ürünü olduğunu savunmuştur. Bu yolla biriken enerji, yaşam içgüdüünün etkisiyle kaslara yönlendirilir ve bu şekilde açığa çıkar. Bu her zaman karşısındaki kişiyi öldürme veya ona fiziksel bir zarar verme şeklinde görülmez. Sadece rekabet etme bile, bir saldırganlık gösterisi sayılır²⁷.

Freud'u takip eden diğer psikanalistlerde yeni yaklaşımlar öne sürerek onun bu fikirlerine karşı çıkmışlardır. Hayvanların davranışlarını inceleyen ve bunlarla insan davranışları arasında paralellikler kurmaya çalışan Lorenz'de, saldırganlığın iç güdüsel olduğunu savunmuştur. Sinir sistemimizde sürekli olarak biriken enerji, zararlı veya zararsız bir saldırganlık gösterisinden sonra boşalacak ve yeniden birikme süreci başlayacaktır.

Lorenz ve diğer psikanalistlere göre, spor müsabakaları, özellikle de milli maçlar, saldırganlığın toplum üzerinde büyük tehlikeler yaratmayacak biçimde dışarı vurulmasını sağlar. Her toplumun kendi kültürel özelliklerine bağlı olarak benimsediği spor faaliyetleri, kavga etme veya savaşa girme şeklinde gözükse saldırganlık içgüdülerini etkisizleştirir. Futbol seyircisinin saldırgan davranışlarını da bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Seyircilerin içlerinde biriken enerji, maç sırasında saldırganlık gösterilerek dışarı vurulur²⁷.

Saldırganlığa toplum ve kültür açısından yaklaşan öğretiler, öğrenme, çocuk yetiştirme biçimi, cezalandırma, özdeşleşme, alt kültür ve değer yargıları üzerinde durmuşlar, saldırganlığı, engelleme karşısında oluşan bir tepki olarak

kabul etmişlerdir. Engelleme ne kadar erken çağda başlarsa ve ne denli güçlü olursa, saldırgan davranışlarda o ölçüde şiddetli, yıkıcı ve yok edici olabilir. Bu nedenle saldırganlık doğuştan gelmez. İnsanın doğduğu andan itibaren öğrenilerek kazanılır³⁶.

İnsanlar arasında saldırgan davranışlar, ne içgüdülerle ne de öfke ile ortaya çıkar. Bu tür davranışlar, öğrenme sayesinde oluşur ve gelişirler. Buna bağlı olarak doğuştan hiç kimsenin saldırgan olmadığı söylenebilir. Yaşanılan ortam, ilişkide bulunulan kişiler, sosyal çevre, kültürel değerler ve bunlardan edinilen bilgiler, bireyin kişiliğinin oluşmasını sağlar⁴⁰.

Saldırganlık bir içgüdü olarak kabul edilirse, belirli koşullara karşı bir tepki olmaktan ziyade, kendi kendini üreten bir durum olarak görülebilir. Saldırganlık yönündeki baskı, bir çıkış yolu buluncaya kadar içsel olarak oluşmaktadır²⁷. Saldırganlığın öğrenilen bir davranış olarak görülmesi, saldırgan davranışın bir etkiye karşı tepki olarak dışa vurulduğu ve sonradan öğrenildiği anlamına gelir.

Sosyal bilimciler genellikle, bilimsel ve duygusal nedenlerle, saldırganlığın içgüdü olması durumunu reddetmişlerdir. Bazı kuramcılar ise, beynin merkezi sinir ve endokrin sisteminin, şiddet içeren saldırgan davranışlara yol açtığını öne sürmektedirler¹⁰. Saldırganlığın içgüdüsel olduğunu savunan psiko-analitik görüş, bu davranışın sürekli olduğunu, çünkü enerjinin bu yolla boşalabileceğini ileri sürmüştür. Böylece saldırganlığın azalacağını savunmuştur.

Psikologların hemen hemen tümü, insanlarda saldırganlığın yalnız doğuştan gelen faktörlere indirgenemeyeceğini, öğrenmenin saldırgan davranışların türü ve miktarı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu savunur. Psikologların bu görüşü kabul etmelerinin temelinde, deneysel çalışmalar yatar.

Bandura (1973), üç grup çocuk üzerinde yapılan bir denemenin sonuçlarını değerlendirdiğinde, şiddette öğrenmenin etkisini açıkça görmüştür. Birinci grupta yer alan çocuklar, içi doldurulmuş oldukça büyük bir oyuncak bebeğe diğer çocukların saldırgan davranışını gösteren bir film seyretmişlerdir. İkinci gruptaki çocuklar, yetişkinlerin bebeğe yaptıkları saldırgan davranışları seyretmişlerdir. Üçüncü gruptaki çocuklar da, ya saldırgan davranışın bulunmadığı bir film seyretmişler ya da saldırgan davranışta bulunmayan yetişkinleri gözlemişlerdir. Çocuklar daha sonra bebekle baş başa bırakılmış ve davranışları gözlenmiştir. Saldırgan davranışı gözleyen gruptaki çocuklar, bebeğe tekme ve tokat atarak saldırgan davranışta bulunmuşlardır. Çocukların çevrelerinde gördükleri davranışları model olarak aldıkları ve model çerçevesinde hareket ettikleri bu tip deneylerle açıkça gözlenmiştir¹³. Çocuğun çevresinde gördüğü davranışları taklit etmesi, sosyal öğrenmenin temelinde yatar. Bu öğrenme mekanizması nedeniyle saldırganlık davranışında, toplumlar ve kültürler arasında farklılıklar gözlenir.

2.4. Sporda Saldırganlık

Saldırganlık üstüne bir çok tanım yapılmıştır. Genel olarak birbirine yakın olan, saldırganlığın doğuştan veya sonradan kazanılan bir davranış olduğunu savunan bilim adamlarının görüşlerinin bazıları aşağıda verilmiştir.

Saldırganlık (aggressiveness), başka kişilere ya da nesnelere yönelmiş olan zararlı, yok edici bir davranış biçimidir³⁵. Genellikle, öfke, kızgınlık ve saldırganlık birbiriyle yakın bağlantısı olan kavramlardır. Ayrıca saldırgan davranışların duygusal düzeyinde, öfke ve kızgınlıktan başka, değişik derecelerde kin, nefret, düşmanlık, şiddet gibi bütün yok edici duygular da bulunabilir. Bütün bu duygular, öfke ve kızgınlık gibi, saldırganlığın meydana gelmesini sağlar. Böyle bir davranışın başlamasına neden olur. Başka bir açıdan bakıldığında saldırganlık, öfkenin dışa yansıyan ve bir nesneyi, kişiyi yok etmeye yönelik belirtisi olarak yorumlanabilir. Yani, öfke ve düşmanlık hisleriyle ilgili bir terim olan saldırganlık, tehdit edilme, aşağılanma, engellenme durumlarına tepki olarak ortaya çıkar ve bir güdü olarak işlevde bulunur¹¹.

Saldırganlık, genellikle bir başka kişiyi fiziksel veya sözlü olarak yaralamayı yahut herhangi bir şeyi tahrip etmeyi amaçlayan davranış olarak tarif edilebilir. Diğer taraftan bazı bilim adamları saldırganlığı, herhangi bir engelle karşı doğrudan doğruya yapılan bir çeşit hücum olarak tarif ederken, bu anlamda saldırganlığı uyum sağlayıcı bir davranış olarak kabul etmektedirler⁴.

Saldırganlık, fiziksel güç kullanılsın veya kullanılsın başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış olarak tanımlanabilir⁴⁴. Bu tanımında,

saldırganlığın fiziksel ya da fiziksel olmayan her türlü zarar verici ve incitmeye yönelik davranış olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla bir davranışın saldırgan eğilimler taşıması, onun mutlaka fiziksel saldırı niteliğinde olmasını gerektirmez. Sözle ya da işaretle yapılan incitici ve zarar verici davranışlar da saldırgan olarak kabul edilebilir.

Sporda saldırganlık, kişinin bilinçli ve kasıtlı bir şekilde sosyal çevresine psikolojik veya fiziki olarak zarar vermeye yönelik bir davranışta bulunması durumudur. Saldırganlık, kişide saldırı davranışı göstermeye yönelik nispeten süreklilik özelliği taşıyan bir eğilimi anlatır. Yukarıda yapılan tanım, sporda görülen saldırganlık açıklaması için yetersiz kalmaktadır.

Spor açısından saldırganlıkta, üzerinde dikkatle durulması gereken iki önemli nokta vardır. Bunlardan birincisi, saldırının hangi amaçla ve kasıtlı yapıldığıyla ilgilidir. İkinci nokta ise, saldırının yöneldiği hedefdir. Spor müsabakaları ve rekabetin yaşandığı şartlar ve seyircinin izleyici olarak bulunduğu, mücadele gerektiren spor müsabakalarında saldırganlığın meydana gelmesi için uygun zemin hazırlanmış demektir. Fakat rakibe zarar veren her (darbe) davranışın da saldırganlık olarak nitelendirilmemesi gerekir. Spor müsabakalarındaki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının kurallarıyla yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirler. Örneğin, güreş ve boksta (dövüş sporlarında) yapılan bir mücadeleyi aynı şekilde, futbolda, voleybolda ve basketbol da uygulamak mümkün değildir. Çünkü her branşın kendine özgü kuralları vardır ve bu kurallar çerçevesinde mücadeleye izin verilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalara dayanarak, bir spor faaliyeti sırasındaki saldırganlığın tanımlanması gerekir. Sporda saldırganlık, bir sporcunun, ilgili spor dalına ait kuralların dışına taşarak, karşısındakine zarar vermek niyeti ile kasıtlı bir davranışta bulunma eğilimi göstermesidir. Sporda saldırganlık davranışları, söz, beden ve işaretlerle yapılabilir²⁷.

Acı vermek ve tahrik etmek amacıyla rakibe ve hakeme karşı yapılan hakaret ve onlarla alay etme, sözlü saldırganlığa örnektir. Fiziksel saldırganlık ise, sadece yakın temasa izin verilen takım ve bireysel mücadele sporlarında uygulanır. Çelme takma, tekme vurma, yumruk atma, tükürme vb. davranışlar yapıldığında müsabakayı izleyen her iki takım taraftarını olumsuz yönden etkilemektedir. Saha içindeki futbolcuların tutumu iyi olursa, seyircilerin tutumu da iyi yönde gelişmektedir. Fakat, bunun tersine oyuncuların kötü niyetli olmaları ve birbirlerine hırçın, sert bir şekilde davranmaları, seyirciyi de kötü yönde etkilemekte ve saldırgan davranış göstermelerine neden olmaktadır.

Karşısındakine zarar verme niyeti ile yapılmış olması durumunda ancak, bir davranış psikolojik açıdan saldırgan olarak nitelendirilebilir. Çoğunlukla, bu kasıtlı yapılan davranışta bir kural dışılık da söz konusudur. Futbol müsabakalarını izleyen seyircilerin saldırganlığında her zaman, somut bir zarar görülmeyebilir. Örneğin, rakip takım oyuncularını, aleyhte bir tezahürat etkilemeyebilir. Ancak, bu davranışlar yine de zarar vermek amacıyla yapıldığı için psikolojik açıdan saldırgan davranış olarak nitelendirilebilir.

2.5. Sporda Saldırganlığın Amacı

Bir takımın taraftarları, genellikle rakip takım oyuncusuna acı çektirmek, onun motivasyonunu ve enerjisini kırmak amacıyla, oyuncunun kendisine ya da rakip takım taraftarlarına sözlü veya direkt olarak saldırılarda bulunurlar. Bazı durumlarda, bu saldırgan davranışlar daha da şiddetlenerek, saha içerisine sert cisimlerin atılması ve sahaya inilerek saldırılarda bulunulması gibi ciddi boyutlara taşmaktadır.

Seyircilerin saldırgan davranışları, aslında daha derin bir amaca ulaşmak için kullandıkları bir araçtır. Seyircilerin yaptığı bu araçsal saldırganlıkta amaç, zarar vermek olmayabilir. Seyirci, saldırgan davranışı, karşı tarafa fiziksel ya da psikolojik olarak zarar vermek amacıyla yapmayabilir. Araçsal saldırganlıktaki en temel amaç, saldırıda bulunan kişinin acı çekmesini görmek değil, bazı dışsal ödüller almak ve istenilen hedefe ulaşmaktır. Seyirci, birincil amaca ulaşmak için saldırgan davranışta bulunmayı bir araç olarak görür. Amacın elde edilmesi ise, saldırgan davranışı pekiştirir⁵¹.

2.6. Sporda Saldırganlık ve Şiddetin Kaynakları

Sporda seyircilerin düşmanlık içeren saldırganlıkları, daima bir öfkeyi, kızgınlığı içerirken, araçsal saldırganlığı içermeyebilir. Saldırganlık eylemini doğuran çok çeşitli uyarılar vardır. Bu uyarıların başında galibiyete şartlanma gelir. Görsel ve yazılı basının hafta boyunca yaptığı yayınlarda kendi takımının mutlaka kazanacağına inanan ve mağlubiyeti aklından bile geçirmeyen şartlı

tarafıtar, beklenilmeyen mağlubiyet sonrasında etrafını yıkma, kırma ve zarar verme eğilimine girebilir.

Seyirci saldırganlığı, seyircilerin içinde bulundukları ekonomik şartlara da bağlanabilir. Ekonomik açıdan kişide oluşan olumsuzlukların birikmesi sonucunda, saldırgan davranışlar ortaya çıkabilir. Seyirci, bu birikimin sonucunda, bir karşılaşmada etrafına karşı zarar verici hareketlerde bulunarak deşarj olma yolunu seçebilir. Bir başka uyaran ise, aşırı derecede takım sevgisi veya fanatikliktir. Galibiyet veya mağlubiyetin bu tür kişilerde pek fazla önemi yoktur. Bu tür seyirciler, skor ne olursa olsun maç öncesi ve sonrasında gereksiz, fair-play'e aykırı hareketlerde bulunarak sadece zarar vermek amacını güderler⁵¹.

2.7. Sporda Saldırı Türleri

Sporda, pek çok saldırı ve saldırganlık çeşidi görülebilir. Bununla birlikte, sporda, özellikle iki türlü saldırının çok sık yaşandığı söylenilebilir. Bunlardan birincisi, araçlı saldırı; ikincisi ise, temel (primer) saldırıdır⁸:

Sporda araçlı saldırılar, öğrenilen saldırgan davranışlardır. Bireyin yaşadığı ortam, ilişki kurduğu kişilerden edindiğı bilgiler kendi kişiliğinin oluşmasını sağlar. İnsanlar arasında görülen saldırgan davranışların büyük bir kısmı, ne içgüdülere ne de öfkeye bağlı olarak ortaya çıkar. Bunlar, çoğunlukla “başarı yoluyla öğrenme” sonucunda gerçekleşir. Sporun kendine has özel davranışlar, araçlı saldırılar türüne girer.

Öğrenilmiş saldırgan eylemler, araçlı saldırı olarak tanımlanır. Bir hedefe ulaşmak için bu saldırı türü, planlı olarak uygulanır. Araçlı saldırılar kurallara uygun olarak gerçekleşebildiği gibi, kuralların dışına da çıkabilir. Örneğin, rakibine sert bir müdahale ile rakibinin sakatlanmasına neden olan ve oyun dışı kalmasını sağlayan oyuncunun o anki duyguları kişinin temel saldırgan duygularını yansıtır⁴⁴. Araçlı saldırılar, duygusal yüklenmeye bağlı olarak temel (primer) veya heyecan yüklü saldırıya dönüşebilir. Araçlı saldırının temelinde, daha büyük bir amacı başarma isteği ve hedefe ulaşma arzusu vardır.

Temel (primer) saldırı ise, bir başka kişi üzerinde fiziksel ya da psikolojik zarara yol açacak gözle görünebilir bir harekettir. Temel saldırı, uğratılan acı halinin görülmesi ile oluşan bir tatmin şeklidir. Bu tip saldırının amacı, fiziksel ya da psikolojik hasar meydana getirmektir. Temel saldırı, direkt olarak zarar vermek amacıyla yapılır ve karşıdaki kişinin zarar görmesi ya da acı çekmesi durumunda, saldırı amacına ulaşmış demektir.

Sporda bir başka saldırı türü ise, uyarıcı ya da heyecanlı saldırılardır. Heyecanlı saldırıların sebebi fizyolojiktir. Yalnızca öfke olarak yaşansa da, bir uyarıcı saldırı ancak kendisinin hedefi olarak özel bir konunun bulunması halinde bir saldırı eylemine yol açar. Bir çok kere uygulansa da, saldırı bir heyecan eylemidir. Yanlış bir karar vererek tepkileri üzerine çeken bir hakem, seyirciler tarafından düşman olarak nitelendirilir, bir müddet sonra olumlu bir karar verince seyircilerin heyecanı, saldırganlığı kaybolur veya stadın çevresindeki nesnelerin, araçların parçalanmasıyla heyecan boşaltılır.

Tepkisel saldırganlık, saldırganlığın amacı ile yöneldiği hedefin aynı olduğu saldırganlık türüdür. Sporcu doğrudan rakibine zarar verme niyeti ile harekete geçtiğinde tepkisel bir saldırganlıktan söz edilebilir⁸.

Doğrudan tahrik edene yapılan saldırganlık türünde, sporcuyu ya da seyirciyi tahrik eden kişiye yönelik doğrudan saldırıda bulunulur. Bu saldırı türünde, rakip takımın oyuncusunu, antrenörünü ya da seyircisini tahrik eden oyuncu bellidir ve saldırganlığın hedefinde bu oyuncu vardır.

Tahrik edenin dışındakilere yapılan saldırganlık türünde, saldırı tahrik edenin dışındakilere yönelik olarak yapılmaktadır. Burada sporcu, seyirci, hırsını bir başkasından çıkarır. Hakemin haksız bir kararına kızan sporcunun, hırsını rakip oyuncudan çıkarması, rakip oyuncunun yapmış olduğu el kol hareketlerine kızan seyircinin, rakip seyircilere, tepki göstermesi ve onlara saldırması gibi hareketler bu saldırganlık türüne örnektir²⁷.

Engellenmenin saldırı ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Engellenme, çoğunlukla yüklenme durumlarında meydana gelir. Yenilgi, başarısızlık, elenme vb. durumlar yüklenmelerin sonuçlarıdır. İnsanın uyması gereken kural, talimat ve normların artması, yüklenme ve engellenme yaşantılarının görülme ihtimalini yükseltir. Hayat ve performans taleplerinin yükseltilmesi, bunlara ulaşamama ve bu yüzden hayal kırıklığına uğrama, engellenme ihtimalini artırır. Böylece, engellenmeye bağlı olarak saldırı ve saldırganlık eğilimleri görülebilir.

Tuttukları takımın galip geleceği beklentisi içerisinde olan seyirciler, bir yenilgi alınması durumunda hayal kırıklığına uğrayabilir ve saldırıyı bir “boşalma subabı” olarak görebilirler. Kurallar ne kadar katı, normlar ne kadar bağlayıcı ve beklentiler ne kadar yüksekse, hayal kırıklığına uğrama tehlikesi de o kadar büyük olur. Saldırganlık dolu eylemlerden kaçınmak için, hayal kırıklıkları tahammül edilebilir bir çerçevede tutulmaya çalışılmalıdır.

Futbolda yapılan araştırmalar, faul sayısının büyük ölçüde sporcuların o anki pozisyonlarına ve psikolojik durumlarına bağlı olduğunu göstermiştir. Örneğin, savunma oyuncular, hücum oyuncularıyla karşılaştırılamayacak kadar çok saldırgan davranışlarda bulunurlar. Bu da maçı izleyen seyircilerin saldırganlaşmasına neden olabilmektedir.

Saldırgan davranışın algılanma biçimi, davranışın yapıldığı yer ve mekana göre de farklı anlamlar kazanabilir. Örneğin, sokakta yürümekte olan iki gençten biri, diğerine yandan çarpar. Bunun üzerine birinci genç, özür dileyerek karşısındakini yatıştırmaya çalışır. Darbeye maruz kalan genç, diğerine inanmaz ve bunun bilinçli bir saldırı niyetiyle yapıldığını düşünür. Bir anda olay fiili bir münakaşaya ve kavgaya dönüşür. Aynı gün akşam üstü her ikisi de birbirlerine rakip olarak futbol maçına çıkarlar. Maçta topu atmak için mücadele ederken sinirlenen oyuncu da diğerini tekmeler. Hakem olaya müdahale eder, her iki kavgacıyı da yatıştırır ve bu tür çatışmaların futbol kurallarına uygun olduğunu ve saldırganlık niyetiyle bir ilişkisi bulunmadığını belirtir. Bu örnekten de anlaşıldığı üzere, aynı davranış, değişik yer ve mekanlarda farklı yorumlanabilir, birinde saldırı diğerkinde normal bir davranış olarak kabul edilebilir⁸.

2.8. Sporda Saldırganlığın Yönü

Sporda saldırganlığın yönü, bireyin kendine ya da kendisi dışındaki başka bir bireye veya nesneye yönelik olabilir. Kendine ya da içe dönük saldırganlıkta, birey kendine zarar vermeye çalışabilir. Sporcular da kendilerine zarar vermek amacıyla, çeşitli olumsuz davranışlar yapabilirler. Penaltı kaçıran bir futbolcunun, ayağını kale direğine vurması, sporcunun yapmak isteyip de yapamadığı bir hareket için ayağını yere vurması gibi hareketler, bu saldırganlık türüne örnektir. Sporcunun kendine yönelik saldırganlığı, sporda çok sık görülmeyen bir saldırganlık türüdür⁸.

Dışa yönelik saldırganlık ise, sporcunun çevresindeki bir kişiye zarar vermesi olarak tanımlanabilir. Burada hedef rakip oyuncular, antrenör, hakem veya takım arkadaşlarından birisi veya bir kaçı olabilir. Saldırı nedenlerinden biri olan seyirciye yapılan saldırganlık olaylarında da hedef dış bir kaynaktır.

2.9. Futbolda Saldırganlık Çeşitleri

Türk Hukuku Futbol Panelinde yapılan açıklamalarda futbol seyircisinin saldırganlığı, psikolojik açıdan üç grupta ele alınmıştır¹⁵:

Bireysel Saldırganlık: Bu saldırganlık türü, her bir seyircinin tek başına göstermiş olduğu saldırgan davranışları kapsar. Bireysel sataşma, kötü tezahürat, sahaya sert cisimlerin atılması gibi, bireyin tek başına yapabileceği saldırganlık türleri bu gruba girmektedir.

Kitlesel Saldırganlık: Birden fazla seyircinin bir araya gelerek sergiledikleri saldırgan davranışlardır. Kitlesel saldırganlığa yol açan ve onun icra edilmesinde etkili olan şartlar ve süreçler bireysel şekilde gösterilenden çok farklıdır. Bu iki saldırganlık türünde zarar nispeten azdır.

Tamamen Şiddet İçeren Saldırganlık: Karşısındaki kişi veya eşyaları tahrip etmeyi amaçlayan bir saldırganlık vardır. Bu saldırganlık türüne “holiganizm” adı verilir. Holiganizm, bireysel ya da kitlesel saldırganlık türüne göre daha şiddetli saldırıları içerir ve bugün futbolda önlenmeye çalışılan en önemli sorunlar arasında yer almaktadır.

2.10. Bireysel ve Kitlesel Saldırganlık

Bireysel saldırganlıklarda, saldırıda bulunan kişiyle, saldırıya uğrayan kişi genelde birbirlerini tanır. Bireysel saldırganlık, kişinin kendisinden kaynaklanır. Bireysel saldırganlıklarda kişi, kararını kendisi verir ve sonuna kadar yine kendisi uygular. Cezalandırılma korkusu ve kişisel tavırlar bu çeşit saldırganlıklara ket vurmada etkili olur.

Kitlesel saldırganlıkta ise, böyle bir tanışıklık çok nadirdir. Karşıdaki kişi veya kişilerin yabancı olması saldırganlığı teşvik eder. Kitlesel saldırganlıkta, grup içerisindekilerin bir çoğu dışarıdan motive edilir. Doğrudan emir ve talimat verme, ortak davranışa uyulmamasında alay etme ve küçük görme, katılanları takdir etme ve ödüllendirme gibi faktörler, insanları saldırganlık yapma yönünde isteklendirir.

Kitlesel saldırganlıkta karar, genellikle daha üst makamlarca verilir. Varılan karar, çok kişi tarafından uygulandığı için suçluluk duygusu ve sorumluluk da herkese dağılır. Sorumluluğu paylaşma, grup ideolojisinin dayatmaları ve davranışı haklı göstermeye yönelik propagandalar, saldırganlığın ortaya çıkmasında önemli rol oynar¹⁵.

Bireysel saldırganlıkta olaya hükmetme, sona erdirmeye kısa zamanda gerçekleşebilir. Kitlesel saldırganlıkta, kitleyi meydana getiren bireylerin adedi, ne kadar çok olursa olaya hükmetmek o kadar zor olur, güçleşir. Talimat ve telkinlerin düzenliliği ve sürekliliği, beraber hareket etmeyi, uyumu artırır.

Bireysel veya kitlesel olarak sergilenen saldırganlık, fazla yıkıcılık ve şiddet içermez, maçın sona ermesiyle birlikte, çoğunlukla saldırganlık da biter. En fazla, haksızlığa uğradığı düşüncesine bağlı olarak gelişen bir öfke ve kızgınlık hali vardır. Bunun da zamanla kaybolacağı söylenebilir.

2.11. Saldırgan Davranışların Biyolojik Kökeni

Limbik sistem, beslenme dürtüsü ve beslenme davranışları ile birinci derecede ilişkilidir. Daha önemlisi “beynin beyini” otonom (kendi kendine çalışan) sinir sisteminin “direktörü” gibi, sıfatlarla anılan hipotalamus da bu yapı içindedir. Limbik sistem, hipotalamus ile birlikte kızgınlık, korku, sevinç, saldırganlık gibi duygusal tepkiler ve motivasyonlar üzerinde etkilidir. Heyecanların irade ile durdurulamayıp ancak bir dereceye kadar kontrol edilebilmesi, Limbik sistem ile neokorteks arasındaki bağlantının zayıflığı

sebebiyle olabilir. Bir duygusal tepki, kendisini başlatan sebep ortadan kalktıktan sonra da devam eder.

İnsan kendisini denetleme gücü ve becerisi ölçüsünde duygusal tepkiyi doğuran “olay öncesindeki durumuna” dönebilir. Olay öncesi durumun iki yönü vardır. Birincisi, kızgınlık ve sükunetin olması gibi dış görünüş ve davranışla ilgilidir. İkincisi de otonom sinir sisteminin verdiği tepkilerdir. Bu tepkilere, kan basıncı, kalp vuruş sayısı ve ter bezi aktivitesinin normale dönmesi örnek verilebilir⁷.

Triandis’e göre davranışın temelinde iki boyut vardır: Bu boyutlar, olumlu ya da olumsuz duygu ve ilişki kurma ya da kurmama çabasıdır. Bu boyutlar, tutum objesine yaklaşma, karşı koyma ve kaçınma olmak üzere üç tip davranışın ortaya çıkmasına neden olmaktadır⁹. Bu anlamda saldırganlık, karşıdaki nesne ya da kişilere karşı gösterilen bir tür tepkidir.

2.12. Futbolda Şiddet Olaylarının Psikolojik Nedenleri

Futbolda şiddetin ve saldırganlığın biyolojik nedenlerinin yanında psikolojik nedenlerinin de olduğu bilinmektedir. Mensubiyet duygusu ve daha büyük bir topluluğa ait olma isteği, sporda saldırganlığa neden olan psikolojik etkenlerden biridir. Engelleme, cinsiyet farklılığı, erotizm, kişisel algılar, grup ve kitle faktörü, kitlelerin büyüklüğü ve kişilik özellikleri bu etkenler arasında sayılabilir.

Mensubiyet duygusu: Özellikle milli maçlarda, mensubiyet duygusu ön plana çıkmakta ve çeşitli saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Rakip ülkelerin taraftarlarının, maçın sonuna veya gidişatına göre olayları sporun dışına çıkararak dini inançları da bu olayın içine katıp, sportif bir etkinliği daha farklı boyutlara getirdikleri görülebilir²⁹.

Engelleme: Bireyin saldırgan davranışlar gösterme eğilimi, engellemeye gösterdiği deneyimlerle edindiği öğrenmeden ve geliştirdiği kişiliğinden etkilenir. Farklı kişilerin farklı öğrenme deneyimleri, benzer engelleme durumlarında farklı saldırganlık eğilimi göstermelerine yol açabilir. Kişinin, içinde bulunduğu durumu değerlendirmesi, engellemeyi düşmanca bir tutum sayıp saymaması, benzer durumlara geçmişte gösterdiği tepkiler ve bu tepkilerin doğurduğu sonuçlar ve geliştirdiği alışkanlıklar, saldırgan davranışlar gösterme eğilimini etkileyebilir. Bandura'ya göre engellenme doğuştan gelen faktörler sebebiyle saldırganlığa yol açmaz. Eğer insan, saldırgan davranmanın ödüllendirici olduğunu öğrenmişse, engellenme karşısında saldırgan davranacaktır⁵.

Cinsiyet Farklılığı: Sosyal ve kültürel değerlerle biyolojik faktörler göz önüne alınarak incelendiğinde, erkeklerin, kadınlardan daha fazla saldırganlığa yatkın oldukları, aynı zamanda saldırılara daha fazla hedef oldukları ortaya çıkmaktadır. Biyolojik faktörler, saldırganlığı hormonal olarak etkiler. Floddy ve Ptaff'a (1974) göre, erkeklerde androjen, kadınlarda ise östrojen hormonu, saldırganlık üzerinde etkilidir. Kadınlar ve erkeklerin televizyon karşısında, izledikleri spor etkinliklerine gösterdikleri tepkiler ve etkileşimleri farklıdır. Erkeklerle yönelik daha fazla saldırganlık gösterileri yapılırken veya spor

karşılaşmalarında erkeklerin kıyasıya mücadelesi gösterilirken, bunlarda kadınlara fazla yer verilmemesi, erkekleri etkileyen nedenlerden biridir. Ayrıca erkeklerdeki biyolojik saldırganlık eğilimi, sosyalleşmenin yardımıyla azaltılabilmektedir²⁵.

Erotizm: Erotik içerikli filmler veya gösteriler de saldırganlığı etkiler. Özellikle eğitim düzeyi düşük veya sapık düşünceli kişilerde bu gibi durumlardan etkilenme ve özellikle kadınlara saldırı olaylarına karışma oranı yüksektir²⁵.

Algılar: Bireyler, kişisel ihtiyaçlarının ve doğal yargılarının etkisiyle tuttuğu takımın oyunu mutlaka kazanmasını isteyen bir taraftar, hakemin “dışarıda” kararı verdiği bir topun içeride olduğu kanısına kapılabilir³⁴. Böylece, günlük yaşantıdaki bir sorun ya da beklenti, kişisel algıları etkileyebilir.

Grup Faktörü: Seyirci kalabalığı, pek çok taraftar grubunun birleşmesiyle oluşmuştur. Kitle, bir çok arkadaş veya mahalle grubu, aile üyelerinden oluşabileceği gibi tek başına gelen insanları da içereceği için, kitleyi birbirinden fazla farkı olmayan bir taraftar yoğunluğu olarak düşünmek büyük bir hata olacaktır³⁴. Spor karşılaşmalarında bir araya gelen taraftar toplulukları içerisinde daha geniş bir grubun üyesi olarak bireyler, daha fazla saldırgan eğilim gösterebilirler.

Bireyler, gruplar arası ayırt edicilikten kaynaklanabilen düşük benlik saygısını normale yükseltme arzusu içindedirler. Grupta olumlu bir sosyal kimlik arzusu ile motive edilen bireylerde benlik saygısının yüksek olma eğilimi taşıdığı gözlenmiştir⁵.

Kitle Faktörü: Taraftarlar, kalabalığın içine doluşur. Spor olayının seyredildiği koşullar, büyük gürültü ve sıkı sıkıya temas halinde bir kalabalık, bireyin davranışlarının yönlenmesindeki en büyük etkidir. Diğer insanlarla beraber olmakta bir değişiklik, heyecan ve teşvik bulan spor taraftarları için sadece kalabalık kelimesi bile bir mıknatıs görevi üstlenebilir³⁴.

Kitlelerin Büyüklüğü: Spor kitlelerinin analizinde kitlenin genişliği oldukça önemlidir. Küçük ve büyük kitleler arasında ne tür farklar vardır? Büyük kalabalıklarda sorumsuzca davranışların ortaya çıkma ihtimali daha fazla olmaktadır. Büyük kalabalıklarda, bireyler arasında iletişim, irtibat ve uyum çok az ve ilkindir³⁴. Kalabalıktakiler, otoriteye karşı koymak için bir takım kurallar ve güç duygusu geliştirirler. Kalabalık içerisinde bir otoritenin yönlendirmesiyle ve sorumluluğun azaltılmasıyla, saldırgan eğilimler baş gösterebilir.

Kişilik: Kişilik kavramı, çok farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Genellikle, bireyin çevresiyle ve kendi iç tepkileriyle olan ilişkisinde gösterdiği kendine özgü süreklilik ve bütünlülük, kişilik olarak tanımlanır. Kişilik, bireysel tepkilerin bütünlüğü, iç tutarlılığı ve sürekliliği olduğuna göre, karşılaşılan olayların yorumu, tepkilerin niteliği ve yoğunluğu kişiliğe göre farklılık gösterir²⁵.

Kitleler saldırganlaştıkça bireyde kimliksizleşme gözlenmektedir. Kitleye mensup kimliksizleşme, bireysel kişiliğin gelişme amacı ile motive edilen farklılaşma sürecidir. İnsanlar toplum içinde medeni davranma normuna karşı gelmemiş olmak için temeldeki tepkisel saldırgan ve bencil doğalarını pek

göstermezler. Bu bastırılan özellikler kalabalıkta açığa çıkar. Buna aracı olan mekanizma ise kimliksizleşmedir⁵.

2.13. Futbolda Şiddet Olaylarının Sosyo-Kültürel Nedenleri

Kişinin tutum ve davranışlarının kültür, alt kültürler, sosyal sınıflar, danışma (referans) grupları, yüz yüze (birincil) gruplar ve aile tarafından etkilendiği bilinmektedir.

2.13.1. Aile

Aile, yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruptur. Bu sebeple aile, kişinin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil etkileşimi sağlaması yönünden aşırı bir öneme sahiptir⁴⁷. Aile, evrensel ve daimi bir gruptur. Aile, insanın en derin ve köklü, kısmen organik nitelikli özelliklerine dayanan, bütün insan toplumlarında bulunan bir ilk gruptur ve evrensel bir sosyal kurumdur⁴⁸.

Çocuk kendisini hayata intibak ettirici davranışları küçük yaşlarda öğrenir ve öğrenmeler kolay sökülüp atılmayacak kadar derin bir şekilde yerleşir. Ailenin çocuk terbiyesindeki rolü, sadece ona bilmediği şeyleri öğretmekten ibaret değildir. Çocuğa gelecek hayatı bakımından en uygun şeyleri öğretmek de aileye düşmektedir. Aile, çocuk için bütün bir toplum demektir. Çocuk, ilk zamanlar

etrafında insan olarak sadece ailesi içindeki fertleri görür, onlarla sosyal ilişkilere girer ve sosyal davranışın kurallarını bu şekilde öğrenir.

İnsanın bütün toplum hayatının temelini meydana getiren sosyal normlar, örf ve adetler, inançlar çocuğa ailesi tarafından verilmektedir. Bu öğrenme aile içinde kasıtlı bir şekilde yapılmaz, yani okuldaki gibi formal bir eğitim söz konusu değildir. Çocuk ailesinden gördüklerini, öğrendiklerini hayatın normal akışı içinde kavrar, doğruyu ve yanlış deneme yoluyla bulur²⁴.

Öğrenme, çocukta yetişkinleri taklit ederek başlamaktadır ve bugün çekirdek ailede anne, çocuğun örnek aldığı model olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuklar, her zaman kendi nazarlarında anne ve babalarını hiç hata yapmayan, yalan söylemeyen kişiler olarak bilirler. Bununla birlikte, ailede çocuğun anne ve babasından görebileceği saldırgan davranışları öğrenme ihtimali yüksektir. Çocukları olumsuz yönde etkileyen aile tutumları ve sebep oldukları sonuçlar aşağıda belirtilmektedir⁴¹:

Otoriter aileler, çocuğa, sınırlayıcı katı kurallar koyar ve tam bir itaat beklerler. Kurallara neden uyulacağı çoğunlukla açıklanmaz. Ceza verme ya da sevgiden yoksun bırakma tehdidi ile kurallara uyulması sağlanmaya çalışılır. Bu tür ailelerin çocukları mutsuz, her şeye üzülen, amaçsız, çabuk kızan ve saldırgan olurlar. Böyle ailelerden gelen bireylerin saldırgan tutumlar serileme ve spor karşılaşmalarında olduğu gibi şiddet içeren olaylara karışma ihtimalleri daha yüksek olabilir.

İzin verici aileler, sıcak fakat ihmalci bir aile tutumu sergilerler. Çocukları yakından izlemezler, her şeyi yapmasına izin verirler. Bu tür aileden gelen çocuklar kararlarını düşünmeden verirler. Bu çocuklar, kıskanç, bencil, amaçsız ve asidirler.

İhmalci ailelerde, karı-koca arasında şiddetli problemler vardır. Anne-babalar kendi problemlerinden dolayı çocuklarıyla ilgilenmezler. Anne-babanın ilgisizliğinden dolayı, bu tür ailelerdeki çocuklar saldırgan eğilimler sergileyebilirler. Ayrıca, bu tür ailenin çocukları, kavgacı, şiddet yanlısı, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olurlar.

İyi bir aile, çocuğunun doğduğu günden itibaren çevresinde olup biteni fotoğraf makinesi gibi hafızasına kaydeder. Böyle ailelerde, çocuklara karşı demokratik bir davranış sergilenir. İyi bir ailede, uygulanan kurallar ve sınırlamalar en az indirgenmiştir ve belirlenen kurallar hakkında çocuklara açıklama yapılır. Sıcak, şefkatli, verdiği sözü yerine getiren ve çocuğuna destek olan ailelerin çocukları, kendi kararlarını verebilme yeteneğine sahip olurlar.

Çocuğun iyi ve temiz duygularını geliştirmek, öncelikle ailenin yani anne ve babanın görevidir. Çocuğu kişisel ve sosyal olgunluğa eristirecek en mükemmel kurumun aile olduğu unutulmamalıdır. Saygı ve hoşgörü, aile içerisinde model davranışlarla ön plana çıkarılmalıdır. Hata ve suçlamalar kırıncı, rencide edici olmadığı gibi çocuklar önünde tartışma ve saldırgan davranışlar sergileme gibi olumsuz davranışlardan da kaçınılmalıdır⁴¹. Böylece, çocuğun ileriki hayatında olumlu yönde gelişmeler sağlanabilir.

2.13.2. Birincil Gruplar

Kişilerin davranışlarını etkileyen sosyal faktörlerden ikincisini oluşturan birincil gruplara, karşılıklı gruplar da denilmektedir. Belli bir süre içinde sık sık karşılıklı ilişkide bulunan ve her birinin ötekilere ikinci elden, başka insanlar yoluyla değil de yüz yüze iletişim kurmalarına imkan verecek kadar az sayıda insan gruplarına birincil gruplar denir⁴⁷. Kısaca yüz yüze ilişkilerin, yardımlaşma, dostluk ve sevgi bağlarının yüksek olduğu gruplar olarak da tanımlanabilir⁴⁶.

Birincil gruplar, üyelik ve bizlik duygusuna sahiptirler. Grup dayanışması yüksek olan bir gruptur. Bu grupların içerisinde aile, okul, arkadaş ve çete grupları, dini gruplar, komşu veya akrabaları sayabiliriz. Bireyler, bu gruplar içerisinde yaşarlar ve her istediklerini yapabilme özgürlüğüne sahiptirler. Böylece insanlar, bu grup içerisinde sosyal yaşamın ne olduğunu öğrenirler.

Birincil gruplar, “insan neslinin bakıldığı, korunduğu yerler” olarak nitelendirilebilir. Birincil grubun; insan karakterinin şekillendiği ve çevresine uyum göstermesi açısından büyük katkısı ve önemi vardır. Bu nedenle, “birincil gruplar, birincil ilişkiler üzerine kurulu olan ve bu tür ilişkileri sürdüren gruplardır” denilebilir. Bu grup içerisinde her üye rolünün ve sorumluluğun bilincindedir⁴⁶. Birincil grupların, insan davranışları üzerinde güçlü etkileri olduğundan, kişilerin saldırganlık tutumu üzerine, doğrudan tesirli olduğu muhakkaktır. İnsanın en yakınında olan; aile, okul, arkadaş ve oyun gruplarının, ferdin kişilik gelişimi üzerine direk etkisi vardır. Ferdin kişilik gelişiminde, bu etki negatif veya pozitif olarak görülebilmektedir.

Futbol takımı taraftarlarının davranışlarına bakıldığında, bu taraftarların birbirlerinden etkilenererek beraberce hareket ettikleri ve davranışlarına yön verdikleri gözlenmektedir. Bu kişiler artık birer şahıs olmaktan çıkıp, bir beraberlik hissettikleri bu grup içerisinde kendilerini algılayıp, birbirlerine benzer davranışlar gösterirler. Seyircilerin kalabalık olarak bulundukları grup içerisinde, kötü niyetli insanlar, kışkırtıcı, saldırgan davranan kişiler ne kadar çok ise, grubun da onlarla beraber hareket etmeleri kaçınılmaz olur. Burada kişilerin birbirinden etkilendiği ortaya çıkmaktadır. Spor etkinliklerinde, grup içerisinde bir kişinin göstereceği saldırgan bir davranış, diğer bireylerin de aynı davranışa yönelmesine neden olabilir.

2.13.3. Referans Grupları

Kişilerin üyesi olmadığı, fakat üyesi olmak için özlem duyduğu ve kendisini onunla nitelendirdiği gruplara, referans grupları denir. Birey, referans gruplarındaki kişilerin vasıflarını, davranışlarını ve isteklerini benimser ve kendi egosuna mal eder⁴⁷.

Futbol seyircilerinin saldırgan tutum sergilemelerindeki yaklaşımlarından biri de özdeşleşmedir. Seyirci, sahadaki futbolcuyla kendisini özdeşleştirir. Sahadaki futbolcuyla duygusal bir bağlantı kurarak, çeşitli sebeplerden dolayı tatmin edemediği güdülerini özdeşleşme süreci yoluyla doyuma ulaştırır. Sahada istediği sonuca ulaşmakta geciken futbolcunun sinirliliği artar ve sert oynamaya başlar. Bu durumda, futbolcuyla özdeşleşen seyirci de aynı ruh haline girer ve

saldırganlık gösterme ihtimali de artar. Sahadaki saldırganlık böylece, seyirci tarafından özdeşleme yoluyla benimsenmiş olur²⁷.

Kişilerin takım tutma gibi bir sempatisi olmasa bile, arkadaş grubu, okul ve oyun arkadaşları tarafından bir takım tutmaya zorlanmaktadırlar. Takım tutma gibi bir eğilimi olmayan kişiler ilk önce çevresinin, daha da sonra televizyonun etkisiyle takım tutmaya başlarlar. Söz ile başlayan taraftarlık, ilgiyle, sempatiyle, sevgiyle devam ettikten sonra, tutkuya ve fanatikliğe dönüşmektedir.

Sonuçta kişinin davranışlarında değişiklikler meydana gelmektedir, fakat kişi bu değişikliklerin farkına varamamaktadır. Bazı taraftarlar tuttuğu takımdaki futbolcunun yapmış olduğu hareketleri taklit ederek, kendini onunla özdeşleştirirler. Sevdiği futbolcunun gazetelerde, dergilerde çıkan bütün resimlerini kesip saklamaya ve o futbolcunun hareketlerini taklit ederek kendini onun yerine koymaya çalışır.

2.13.4. Sosyal Tabakalar

Sosyal tabakalaşma, belirli bir nüfusun hiyerarşik olarak, yani sosyal anlamda üst üste gelen sınıflar halinde farklılaşmasıdır⁴². Sosyal tabaka, sosyal özellikleri bakımından birbirine çok yakın veya birbirleriyle hemen hemen aynı durumda bulunan insanların meydana getirdiği sosyal bütün anlamına gelir³⁹.

Sosyal tabakalar da sosyal sınıfları oluştururlar. Sosyal sınıfı, aynı sosyal hayat tarzını paylaşan fertlerin meydana getirdiği bir sosyal kategori veya grup olarak tanımlamak mümkündür. Sosyal sınıfların tayininde, farklı sosyologlar,

farklı fikirlerine göre iki ayrı kriteri göz önünde bulundururlar. Bu kriterlerden birincisi iktisadi, ikincisi ise statü kriteridir³⁹. Statü, ferde kendi elinde olmaksızın ve sosyal hizmetine bakılmadan, ona bir hürmet, itibar kesirlilik derecesi tayin etmek üzere başkaları tarafından affedilen veya isnat edilen sosyal durumdur.

Sosyologlar kişilerin görevlerine, öğrenimlerine, oturdukları bölgelere ve gelir durumlarına bakarak sosyal tabakaları belirleyen kriterleri geliştirmişlerdir. Gelir tam olarak ölçü olmamaktadır. Nitekim ayrı tabakalarda olup da aynı gelir seviyesine sahip kişilerin davranış ve tutumları ve bulundukları tabakaya göre farklılaşmaktadır⁴³. Başka bir ifade ile, ayrı sosyal tabaka insanların tutumları farklılık göstermektedir. Bu farklılık, futbol seyircileri arasında da kendini gösterir. Seyirciler arasında ayrı sosyal tabakalara mensup olan ve müsabaka boyunca farklı davranışlarda bulunan bireylerin olduğu söylenebilir. Olayların çıkış noktasını sadece bir tabakaya mensup bireylere mal etmek doğru olmaz. Çünkü, futbol Türkiye’de çok büyük ilgi toplayan bir spor olup, toplumun geneline hitap etmektedir. Bununla birlikte, futbolda şiddet taraftarı olan kişilerin alt tabakadan, orta tabaka ya da üst tabakadan da çıkabileceği bir gerçektir.

2.14. Futbolda Şiddet Olayları ve Sosyal Tabakaların Görünümü

Türkiye’de sosyal tabakalar, genel olarak alt, orta ve üst düzey olmak üzere üç tabakaya ayrılmaktadır. Bu tabakaların genel özellikleri ve sporda şiddete bakış açıları şöyle özetlenebilir⁴³:

Üst Tabaka: Üst katmandakiler genellikle lüks sayılan özelliklere sahip geniş evlerde otururlar. Rahat bir hayata alışmışlardır. Özel ilgi görecekları dükkanlardan alış-veriş ederler. Bunlar genelde toplumda meydana gelen eylemlere katılmazlar. Genelde şiddet eylemlerinden kaçınmaya çalışırlar. Spor etkinliklerinde de bu tür bireyler, genellikle şiddet olaylarına pek karışmazlar.

Orta Tabaka: Bu tabaka, orta ölçekli işletme sahiplerini, yöneticileri, öğretmenleri, teknisyenleri ve beyaz yakalı işğörenleri içerir. Bu tabakadaki insanlar, kurallara daha ciddi bir şekilde uyan, toplumun ahlaken daha ciddi kesimini oluşturmaktadır. Ailelerine düşkündürler. Orta tabakadaki kişiler, geleceklerini garanti altına almak için tasarruf ederler. Çocuklarının eğitime önem vermektedirler. Bu tür bireylerde de genellikle, sporda şiddet olaylarına karışma durumu pek görülmez.

Alt Tabaka: Bunlar, hizmet sektöründe çalışan işçiler, vasıfsız işçiler ve saygı uyandırmayan görevlerde çalışanları içerir. Çoğunun kazançları iyi olmamakla birlikte, iş güvenliği peşindedirler. Hobileri yok denecek kadar azdır. Daha çok, zorunlu geçim maddelerini oluşturan malların müşterisidirler. Çocuklarının eğitime, yetiştirme tarzına fazla önem veremezler. Genelde çocukları, küçük yaşlarda çalışmaya başlar, ailenin geçimine katkıda bulunurlar. Çocukluklarını tam olarak yaşayamazlar.

Sosyal katmanlarla ilgili yapılan araştırmalar, değişik sosyal tabakalardaki insanların davranışlarının ve gelirlerini kullanma biçimlerinin farklı olduğunu göstermiştir. Alt katmanda bulunan bireylerle, orta ve üst tabakalardakilerin

okudukları gazeteler ve dergiler bile farklı olabilmektedir⁴³. Alt tabakadan gelen işçi sınıfı için kavga etmek, erkeklik normlarının bir göstergesidir.

Alt tabaka içerisinde vasıfsız işçi sınıfının kaba davranışları, bir döngü özelliği gösterecek şekilde tekrarlanır. Onların vahşet seviyeleri normlarına ve değerlerine de etki etmektedir. Kavga ve kaba kuvvet ile şiddet gösterileri, akranlar arasında prestij sağlıyorsa, şiddet davranışı pekişecek ve tekrarlanma ihtimali artacaktır. Bu nedenle, kaba işçi sınıfının üyeleri formal sporu çok fazla düzenli ve sıkıcı bulurlar.

2.15. Şiddet Olaylarında Alt Kültürün Yeri

Alt kültür, kendine özgü yaşama biçimini, kendi grubunda içselleştirmiş ve ona benimsetmiş bir topluluktur¹⁴. Bir toplulukta yaşayan kişi, topluluk dışındaki diğer insanlarla karşılıklı ilişkiler kuramamaya başlayınca veya az ilişki içinde bulununca, özel kimlikteki alt kültürler gelişirler. Alt kültürler, çoğu kez bölgesel özellik taşırlar. Alt kültürler, tutum gelişinde büyük rol oynarlar ve bir kişinin sahip olabileceği değerlerin önceden tahmin edilmesinde önem taşırlar⁴⁷.

Aynı cemiyet içerisinde, farklı topluluklarda sosyal çevre özelliklerinin farklılaşması veya alt kültürlerin oluşması, pozitif faaliyetlerin farklı şekilde gelişmesine temel hazırlamaktadır. Zira alt kültürler tarafından rağbet edilmeyen sportif faaliyetlerin, o toplulukta veya bölgede yaygınlaşması zorlaşabilir. Nitekim kırsal bölgelerde, ekonomik şartlarında etkisiyle futbol ve güreş sporuna daha fazla ilgi gösterilmektedir. Diğer spor branşlarına (voleybol, basketbol, tenis,

yüzme, vb.) ilgi göstermemelerinin başta gelen nedenlerden biri de maddi olanaklardır.

Futbol maçlarında kavga eden taraftarların sosyal kökeni hakkında pek az sistemli bilgi vardır, fakat futbolla ilgili fiillerden mahkum olmuş olanlar hakkında bazı veriler mevcuttur. Bu veriler, futbolla ilgili fiillerden sanık kişilerin yüzde seksenden fazlasının, el emekçisi yada işsiz olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır¹⁷.

Alt kültür (subcultures), toplumun temel kültürel değerlerini paylaşan ancak bunun dışında kendi kendilerini diğer gruplardan ayıran değer, norm ve yaşam biçimleri olan gruplardır. Örneğin, dünyanın bir çok ülkesinde gençliğin, ırkların, etnik grupların oluşturdukları çeşitli alt kültürler mevcuttur. Daha küçük alt kültürler, üniversite kampüslerinde veya uyuşturucu madde kullanan insanlar arasında görülebilir. Alt kültürler arasındaki farklılıklar büyüdükçe, bu gruplar arasındaki sosyal çatışmaların derecesi de artar⁴⁶.

Toplumun genel dokusunda farklılık arz eden grupsal her hareketin bir çeşit alt kültür olarak tanımı mümkündür. Bu çevrede ait oldukları toplumların geleneksel değerlerinden ve yaşama biçimlerinden farklı olan gruplar, söz konusu toplumlarda birer alt kültür teşkil ederler.

Farklı toplumsal ilişkiler sistemi olarak alt kültürler, toplumsallaştırma normlarının ve ilişkilerinin dışında, kendi toplumsal normlarıyla yaşayan, farklı (kendine özgü) bir ahlak ve iletişim biçimini, barınma ve eğlenme tarzını, grupsal söyleme dönüştürmektedirler. Yani alt kültür, grup kültürünün, egemen kültürden

farklı olduğunu ifade eder. Grup üyeleri, bu farklılıkları onaylar, devamını arzu ederler.

Çatışan ve uyum içinde olan örnekleriyle alt kültürler, hemen her toplum için vazgeçilmez yapı öğeleridir. Birbirleriyle zorunlu iletişimin getirdiği çatışma ve uyumdan yararın sağlanabilmesi, alt kültürün ait olduğu toplumun ulusal kültürüne tümüyle sırt çevirmiş olması ile mümkündür¹⁴. Mevcut yaşama biçimleri çerçevesinde gelişen toplumsal değerlerin teknolojinin hızına ayak uyduramaması, öncelikle gençlik üzerinde görünür, bir takım sonuçlara neden olmaktadır. Kararsızlık, amaçsızlık, anarşizm, bunalım, tutuculuk, yabancılaşma, taklit ve öykünme, bu toplumsal patolojilerin başında gelmektedir.

Alt kültürlerin kendi içlerinde özelliklerinin iyi analiz edilmesi, saldırgan eğilimlerin ve davranışların bu alt kültürlerde kabul görmesinin engellenmesi gerekmektedir. Alt kültürlerin özelliklerinin bilinmesi, onların şiddete yönelmelerini ve sporda istenmeyen pek çok davranışın daha ortaya çıkmadan önce önlenmesini sağlayabilir.

2.16. Futbolda Fanatizm - Holiganizm Olguları

Fan ve fanatizm kavramlarının tanımındaki karmaşıklığı, holigan tanımında da görmek mümkündür. Fanatik, “sokak serserisi”⁶ olarak tanımlanabildiği gibi “sıklıkla şiddetli ya da yıkıcı davranışlar gösteren başı boş ve gürültücü genç kişi”¹² olarak da tanımlanabilir. Fanatik, tutmuş olduğu takıma her ne olursa olsun bağlanan ve takımın kazanması için her yolu meşru gören

kişidir. Holigan için ise, takımın kazanması, kaybetmesi önemli değildir. Holiganlar için önemli olan, kavga etmek, kırıp dökmektir⁹.

Fanatizm, amaç unutulduktan sonra, kalmayan amaca ulaşmak için gözün kararması hırsın dörde katlanmasıdır¹⁹. Holigan, zaman zaman gerçekten korkunç olabilen, stat kapılarına ekmek bıçaklarıyla, molotof kokteylleriyle giden insanlardır³⁵.

Holiganların kesin olarak, antisosyal bir kişilik yapısına sahip oldukları, yapılan araştırmalar sonucu bilim adamları tarafından ortaya konmuştur. Psikopat veya sosyopat olarak da adlandırılan bu kişilerin en belirgin özelliği, çevreye uyum sağlayamamalarıdır². Holigan olarak tanımlanan bireylerin diğer özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür: Holiganlar, yaptıkları hareketlerin sonuçlarından utanmaz ve pişmanlık duymazlar. Sorumluluk duygusu taşımazlar ve başkasını düşünmezler. Çok rahat yalan söylerler ve hırsızlık yaparlar. Kuralları tanımazlar ve çok rahat kavga çıkartırlar. Büyük çoğunluğu, aşırı alkol kullanır. Yaptıkları davranışların tamamen bilincindedirler.

Kerr (1994), futbol holiganlarının kendilerinin bir futbol takımına bağlı olduklarını iddia etmelerine rağmen, takımlarının oyun biçimi ya da başarılarının onlar için önemli olmadığını, takımın onlar için diğer takımın taraftarlarına, polise ve kamuoyuna karşı kendi holigan faaliyetlerini devam ettirmek için sadece uygun bir tür bayrak ve araç olduğunu ileri sürmektedir³². Burada vurgulanan nokta, holiganlar için, sporun temel bir amaç olmadığı, bunun aksine saldırganlıklarını

sergileyebilecekleri bir araç olduğudur. Holiganlar, özellikle futbol karşılaşmalarını fırsat bilerek, saldırganlık ve şiddet eğilimi sergilerler.

Holiganlar ve antisosyal kişilik yapısı gösteren kişiler, utanma, pişmanlık duyma gibi duygusal tavırlar sergileyerek çeşitli savunma mekanizmalarını kullanabilirler. Hatta başkalarından önce davranarak, kendilerini suçlayabilirler. Bu gibi durumlarda çok dikkatli davranmak gerekir. Yaptıkları davranışları rasyonelleştirme yoluyla kendini suçlu hissetmeyen holiganın (antisosyal kişinin), aynı saldırganlık ve şiddeti gösterme olasılığı artacaktır.

İyi takım – kötü sonuç çelişkisini aynı anda yaşayan ve hatta aynı yüklemeleri yapan iki taraftardan birinin şiddete yönelirken, diğerinin niçin bu yönde davranmadığı da önemli bir sorudur. Bu soruya yanıt bulmak için futbol ve şiddet literatüründe fanatizm, holiganizm kavramları yer almakta ve bu sıfatlarla nitelendirilen taraftarları inceleyen pek çok araştırma bulunmaktadır.

Bu araştırmalarda, genellikle sosyolojik ve ekonomik açıdan fanatik ya da holigan olarak nitelendirilen bireylerin özellikleri incelenmektedir. Holigan olarak adlandırılan taraftarların, düşük ekonomik koşullarda bulundukları, şiddete yatkın kişilik özellikler gösterdikleri göze çarpmaktadır¹⁶. Örneğin, maço kişilik, ırkçılık bu kapsamda incelenen değişkenlerdendir. Bununla birlikte, maço kişilik özellikleri gösteren herkesin, fanatik ya da holigan olmadığı da bir gerçektir. Ayrıca, bir ülkenin bir takımının holiganı olup, aynı ülkenin başka bir takımının düşmanı olma konusunu da ırkçılıkla açıklamak mümkün değildir. Belki uluslararası karşılaşmalarda ırk önyargıları baskın olabilir ama ulusal lig maçları göz

önünde tutulduğunda bunlardan söz etme olanağı ortadan kalkar. Bu bakımdan, şiddete yatkın olan ve olmayan taraftar farkına başka açılardan bakmakta yarar vardır. Bu davranışsal farkın temelinde, benlik tanımı farklarının bulunduğunu ileri sürmek mümkündür³³.

Türkiye’de dünyadakine benzer biçimde futbol holiganizmi var mı yok mu sorusuna, bir dizi nedenden dolayı basit ve düz bir cevap vermek zor görünmektedir. Kayaoğlu (2000), Bursaspor taraftarları ile yürüttüğü bir çalışmada, futbol seyircileri arasında kimliklenebilir alt grupların bulunduğu, bu alt grupların sıradan taraftarlarla karşılaştırıldığında takımla özdeşleşme düzeylerinin çok yüksek olduğu ve bu grupların sıradan taraftarlara göre daha fazla şiddet içeren davranışlar sergilediği sonucuna ulaşmıştır³¹.

2.17. Yazılı ve Görsel Medyanın Futbol Seyircisi Üzerindeki Etkisi

Televizyon ve yazılı medya, kitlelerin eğitimi için çok önemli bir araç olduğu kadar, kitlelerin uyarılmasında da çağın en önemli kitle iletişim araçları arasında yer almaktadır. Toplumsal yaşamın bir parçası olarak giderek etkinliğini artıran televizyon ve yazılı basın, sunduğu içeriğiyle de hedef kitleler üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Bu etki, televizyon ekranları aracılığıyla evlere kadar taşınan şiddet içerikli iletilerin, bireyler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurup doğurmayacağı sorununu da gündeme taşımaktadır. Bu perspektifte başlayan tartışmalar ise, televizyonun gelişimine paralel olarak giderek yoğunlaşmaktadır³⁷.

Görsel medyanın sansürsüz olarak ekranlara taşıdığı şiddete dayalı stat olayları, seyircileri sporun temelinde yer alan barış, kardeşlik ve toplumsal uzlaşmanın dışında şiddetin hakim olduğu bir yaşama yönlendirmekte midir sorusunu da beraberinde getirmektedir. İşte bu ve bunun gibi ekrandaki şiddet unsuru içeren programların, bireyler üzerinde ne kadar etkili olduğu sorusuna verilecek cevabın ortaya konulabilmesi için ailenin televizyon izleme alışkanlıklarının tespit edilmesi ve bilimsel olarak bu oranların irdelenmesi gerekmektedir.

Hueseman²⁶ (1982), Friedrich-Cofer ve Hustoun²² (1986), Freedman²⁰ (1976) ve Freedman²¹ (1988), yaptıkları araştırmalardan elde ettikleri verilere dayanarak, ekranda izlenen şiddetin, çocukların saldırgan davranışlarının artmasına neden olduğunu iddia etmişlerdir. Özellikle, derbi olarak nitelendirilen önemli karşılaşmalar öncesi, yazılı medya ve televizyon programlarında futbola oldukça uzun zaman ayrılmaktadır. Kazanılan karşılaşma sonrası, hınca hınç doldurulan meydanlarda taraftarlar, günün ilk ışıklarına kadar karnavalları andıran kutlamalar yapmakta bu kutlamalar ise, canlı yayınlar veya çeşitli spor programları ile izleyiciye ulaştırılmaktadır.

Şiddet içeren seyirci gösterileri ve televizyon programlarında bu yayınların yoğun bir biçimde gösterilmesi, izleyiciler üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Bununla birlikte, holiganlar, medyanın olayları aktarış biçiminden memnun görünmektedirler¹⁸.

Şiddet içeren televizyon programları ve seyirci şiddetinin televizyonlarda yoğunlaştırılması, spor seyircisini ve toplumu şiddete karşı duyarsız hale getirmektedir³⁵. Ayrıca bu tür gösteriler, şiddete eğilimli yoğun bir kitleyi meydana getirmekte ve bu durum da suç oranının artmasına neden olmaktadır¹⁸.

Yetim (2000), televizyonun izleyicilerde gülme, korku, macera ve duygusallığı, bir bütün olarak yaşatan bir araç olduğunu belirtmektedir⁵². Televizyonun işlevinde bu manada deşarj etmek bulunuyorsa şiddet ortamındaki bir maç seyretmek bireyin deşarj oluşunu da sağlamış olacaktır. Böylece birey, bir başka ortamda stat olaylarına karışmanın, haz duyulan bir davranış olduğunu algılayarak ilk fırsatta stat olaylarına katılmak isteyebilir.

2.18. Hakem Kararlarının Seyirciler Üzerindeki Etkisi

Hakemin sözcük anlamı, futbol oyununu yöneten sorumludur. Hakem, kendisine verilen yetkilerle bir yargı görevi üstlenerek müsabakanın kuralları içinde oynanması, aksi davranışların da cezalandırılması ile görevlendirilen kişidir. Hakemlik ya da hakemin verdiği kararlar, futbolun en önemli yanlarından birini oluşturmaktadır.

Hakem, seyirci, futbolcu ve rakip takımlar arasında köprü görevi görmekte, bir yandan da oyunun önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde değerlendirilmesini yapmaktadır². Hakem, oyunun orkestra şefidir. Bir futbol müsabakasının normal, ciddi, güzel, heyecan yaratıcı olarak geçmesinde ve

bitmesinde olduğu kadar, aksine gevşek, düzensiz, olaylı ve kavgalı bir hava içinde geçmesinde de hakemin rolü son derece önemlidir.

Hakemler, kasıtlı ve yanlış kararları ile tribündeki seyirciyi ateşleyebilir ve gerek saha içinde gerekse saha dışında olayların çıkmasına neden olabilirler. Hakemlik, nitelik ve nicelik olarak üst düzeye çıkarılmalı, dolayısıyla bir meslek haline getirilerek, hakemliğin profesyonelleştirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, hakemlerin kitle psikolojisi, spor psikolojisi ve sosyolojisi alanında eğitilmeleri faydalı olabilir.

2.19. Kulüp Yöneticilerinin Seyirciler Üzerindeki Etkisi

İnsan faaliyetlerinin amaçlara göre yürütülmesi olan yönetim, değişik alanlarda farklı fonksiyonları yerine getirir. Yönetim, yapıldığı alanla ilgili isim alır. Belli bazı yönetim alanları, askeri yönetim, kamu yönetimi, iş yönetimi, endüstri yönetimi, eğitim yönetimi, spor yönetimi gibi toplumsal ihtiyaçların büyük bir kesimini karşılayan alanlardır.

Spor yönetimi, spor alanındaki amaçlara ulaşabilmek için çalışır ve kendine özgü ilke ve teknikler geliştirir. Spor kurumlarında yönetimle ilgili faaliyetlerin bilimsel olarak yürütülmesi, spor yönetiminin temel amaçlarından biridir. Spor yönetiminin faaliyetlerini, spor yöneticileri yönlendirir.

Sporda genel olarak yöneticilik yapan bireylere örnek olarak; antrenör, teknik direktör, genel kaptan, menajerler, başkan, basın sözcüleri, kulüp

yöneticileri vb. sayılabilir. Bu kişiler, temsil ettikleri kurumun, grubun özelliklerini ve büyüklüğünü dikkate alarak demeçler vermelidirler. Sorumsuzca hareket etmemelidirler. Takımların galibiyeti veya mağlubiyeti sonucunda sivri demeçler vermemeye özen göstermelidirler. Çünkü, sorumsuzca yapılan bir açıklamadan sonra, hem kendi takımının taraftarları, hem rakip takımın taraftarları yanlış davranışlarda bulunabilirler².

Yöneticileri saldırgan olan bir takımın, sporcularının ve seyircilerinin de saldırgan olmaları doğaldır. Dolayısıyla yöneticilerin, sorumluluklarının bilincinde hareket etmeleri gerekmektedir. Yöneticilerin, seyirciler üzerindeki olumsuz etkilerinin bir başka boyutu da, medyanın, söylenmediği halde söylendi gibi başlıklar atarak reyting yapma düşünceleri uğruna başvurdukları yanlış tutumlarıdır. Özellikle, Türkiye’de dört büyükler olarak bilinen kulüp yöneticilerinin söylemedikleri halde, yayınlanan demeçler, daha çok problem oluşturabilmektedir. Bunun nedeni, her iki takımın seyirci kapasitelerinin yüksek olmasıdır.

Kulüp yöneticileri, spordaki şiddetin gerçekten olmamasını isterlerse ve bu konuda ortak bir tutum sergilenirse, bu problem büyük oranda çözülebilir. Kulüp yöneticilerinin bu konudaki rolleri ve taraftarlarına verdiği mesajlar çok önemlidir. Kulüp yöneticilerinin, maç öncesi ve sonrasında verecekleri dostluk ve kardeşlik içerikli demeçler, sporun daha iyiye ve güzele doğru gitmesine yardımcı olabilir. Böylece, sporda şiddeti ya da saldırganlığı değil, iyiyi ve güzeli vurgulayan bir anlayış gelişebilir.

2.20. Alkol ve Uyuşturucu Maddelerin Seyirciler Üzerindeki Etkisi

Alkol, kokain, eroin gibi maddelerin, saldırganlıkla ilişkili oldukları sanılmaktadır. Kişide alkol alma oranı arttıkça, söz ve hareketleri cesarete bağlı olarak değişir ve saldırganlığı artabilir. Fakat bunlardan yalnızca alkol, detaylı şekilde incelenmiş ve araştırmaya konu edilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda, alkol alarak sarhoş olan bireylerin, büyük oranda suç işledikleri görülmüştür. Bu suçların çoğunluğu, ciddi boyutlara ulaşmakta, hatta adam öldürme ve yaralama ile de sonuçlanabilmektedir. Alkol kana karıştıkça, insan beyinsel ve fiziksel yetkilerini kaybeder. Bu da istenmeyen saldırgan durumlara yol açar. Genelde alkol tüketimi sözlü saldırıyı kolaylaştırır⁴⁹.

Alkolün hem merkezi sinir sistemine verdiği zarar, hem de psikolojik olarak yaptığı etkiler araştırılmıştır. Alkollü iken ortaya çıkabilecek herhangi bir saldırgan davranış, bir kısım tahrikler ve tehditler, küfürler ve acı verme şeklinde olabilir. Alkollü bir bireyi, saldırgan davranıştan caydırabilecek etkenler ise, karşılıklı kapalı değerler, saldırganlık endişesi, karşıdakinin fiziksel üstünlüğü olabilir³. Bu davranış şekillerinin, spor müsabakalarına giden seyirci grupları için de geçerli olduğu söylenebilir.

Alkolün olumsuz etkilerinin spor müsabakalarında da görülmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla alkol ve uyuşturucu ile mücadele etmek, sadece spor kamuoyunun görevi değil, toplum tarafından dikkatle izlenmesi ve bir takım önleyici tedbirlerin alınması gereken sosyal bir olaydır.

2.21. Sporda Şiddet ve Saldırganlık Üzerine Yapılan Bazı Araştırmalar

Günümüzde seyirlik oyunlar arasında büyük bir seyirci kitlesine sahip olan futbol, toplumun her kesiminde gördüğü büyük ilginin yanında bir takım toplumsal olayların da gerçekleşmesine neden olmaktadır. Futbolun vazgeçilmez bir parçası olan seyirci, taraftar, fanatik ve holigan gibi kavramlar içinde ele alınan sporda şiddet ve saldırganlık konularının derinlemesine incelenip çözüm yollarının ortaya konulması zorunlu hale gelmiştir.

Yenel ve diğerleri (1992), bireyleri bir takımın taraftarı olmaya iten güdüsel ve psikolojik etkenler üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, Ankaralı 60 futbol seyircisi oluşturmuştur. Araştırmaya katılan seyircilerin çoğunluğunun 20-25 yaş grubu, lise mezunu ve serbest meslek sahibi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, taraftarların özel ve iş hayatlarındaki başarısızlıklarını, başarılı bir takım tutarak unuttukları ya da iş hayatındaki başarısızlığı takım tutma yoluyla başka bir alana yönlendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır⁵³.

Karagözoğlu ve Mungan Ay'ın (1997), futbol seyircilerinde saldırganlık eğilimlerine yönelik çalışmalarında, İstanbul'daki statlara müsabaka izlemeye gelen birinci lig seyircilerine 20 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Yansız örnekleme yoluyla seçilen 203 taraftara anket uygulanmış ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin büyük çoğunluğu, 15-25 yaş grubunda toplanmıştır. Katılımcıların % 48'i alt gelir düzeyindedir. Araştırmaya katılanlar içinde erkek seyircilerin oranı % 82, kadın seyircilerin oranı ise % 18'dir. Araştırma sonuçları, araştırmaya katılan bireylerin % 78'inin maç sırasında ortaya çıkan olaylara katılmadığını, % 22'sinin ise şiddet olaylarına

katıldığını göstermiştir. Ayrıca, deneklerin % 15'i maç sırasında herhangi bir olayda yaralandığını ifade etmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin % 12'si, stada girerken kesici ve delici alet ya da silah getirdiğini belirtmiştir. Maç sırasında seyircilerin % 46'sının hakem davranışlarından, % 26'sının futbolcuların davranışlarından ve % 28'inin de seyircilerden etkilendiği görülmüştür²⁸.

Futbol, seyirlik bir spor olması ve kitleleri peşinden sürüklemesi nedeniyle, diğer branşlardan farklılık göstermektedir. Psiko-sosyal açıdan bakıldığında, seyircilerin günlük hayatlarının dışına çıkarak farklı kimliklerle bu faaliyetlere katıldığı gözlenmektedir. Futbol müsabakaları, özellikle kalabalıkların içinde şahsiyetin kaybolması ve çeşitli dış uyarıcıların etkisiyle arzu edilen veya edilmeyen toplu olayların meydana geldiği bir ortam olmaktadır²⁸.

Futbolda daha fazla olay çıkaran ve saldırganlık gösterenler, statlara daha fazla gelenlerdir. Aynı zamanda bu kişilerin yanlarında başkalarına zarar vermek amacıyla kesici veya delici cisimler de getirme eğilimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Tahrik edici unsur olarak hakemlerin, diğer seyirciler ve sporculardan daha etkili olduğu görülmektedir.

Saldırganlık eğilimlerinin azaltılması amacıyla, öncelikle fiziksel saldırganlığa veya çeşitli karşı tepkilere yol açabilen küfürlü tezahüratın önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, bayan izleyici sayısının arttırılması ve teşvik edilmesinin faydalı olacağına inanılmaktadır. Ayrıca, stada gelirken bir kez kesici veya delici alet getirenlerle, çeşitli olaylar çıkaranların belli sürelerle statlara alınmaması ve teşhir edilmesinin de caydırıcı olabileceği düşünülmektedir²⁸.

Abacı'ya (2000) göre, futbol seyircilerinin önemli bir kısmı futbolun kurallarını yeterince bilmemektedir. İlgili araştırma kapsamına alınan seyirciler,

kendilerine sorulan 23 adet futbol kuralından ortalama olarak 4 tanesine doğru cevap vermişlerdir. Seyirciler, kurallarını yeterince bilmedikleri bu oyunu izleyebilmek için gelirlerinin önemli bir kısmını harcayarak maça gelmektedirler¹. Seyirciler, takımlarını desteklemek üzere maça gitmekte, ancak kuralların ne olduğunu ve nasıl uygulanması gerektiğini yeterince bilmemektedirler.

Acet (2003), futbolda şiddeti etkileyen sosyal faktörlere ilişkin olarak, İstanbul ili sınırları içinde yapılan spor müsabakalarından yansız seçtiği 907 futbol, 352 basketbol, 300 voleybol olmak üzere 1559 kişiyle bir çalışma yapmıştır. Araştırma grubu, müsabaka sırasında tahrik unsurlarının büyük bir çoğunluğunun (% 82), hakemlerin yanlış yönetiminden kaynaklandığını belirtmiştir. Sporda tahrik edici ikinci önemli unsur ise, kendi futbolcularının olumsuz davranışlarıdır².

Şahin (2003), Gaziantepspor futbol takımı taraftarlarının şiddet ve saldırganlık olaylarına bakış açılarının sosyolojik ve psikolojik boyutu üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırma için gerekli verilerin toplanmasında, sporda şiddet ve saldırganlık olaylarına bakış açılarının sosyolojik ve psikolojik boyutlarını tespit etmeye yönelik bir anket kullanılmıştır. Araştırmaya 517 taraftar katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, taraftarların yaklaşık % 12'si, maçlarda küfür etmeyi doğru bulmaktadır. Bununla birlikte, araştırmaya katılanların % 6'sı, maçlara gelirken yanlarında yanıcı, delici ve kesici aletler getirdiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan taraftarların yaklaşık yarısı (% 44), maçları canlı seyretmeyi sevdiği için maça gelmektedir. Araştırma sonucunda ulaşılan bazı önemli bulgular ise şöyle özetlenebilir: Araştırmaya katılan taraftarların % 12'si, psikolojik rahatsızlıklar geçirmiş olup, bunların % 6'sı tedavi görmüş bireylerdir. Futbolda

en çok tahrik eden davranış, hakemin yanlış ve taraflı kararlar vermesidir. Ayrıca, televizyon ve gazetelerdeki yorumcuların ya da köşe yazarlarının tartışmaları, büyük oranda olumsuz ve kışkırtıcı bulunmaktadır⁴⁸.

Futbolda saldırganlığın önlenmesi için futbol seyircisini şiddete yöneltebilecek kışkırtıcı haber ve demeçlerden kaçınılmalıdır. Sporun özüne aykırı bu tür yorumlar, futbola zarar vermekte ve statlarda istenmeyen olaylara neden olmaktadır. Futbolda şiddetin önlenmesi, öncelikle seyircilerin spor konusunda bilinçlenmelerini gerektirmektedir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırma tarama modelindedir. İlgili literatür taranarak araştırma problemi hakkında gerekli bilgileri ortaya koymak amacıyla 40 sorudan oluşan bir anket ve DERGIESSEN Ben Formu uygulanmıştır. Bu anket ve test yoluyla elde edilen verilerle araştırmanın probleminin çözümlenmesi için gerekli veriler toplanmıştır.

Araştırmanın çalışma evrenini 1998-1999 futbol sezonunda Ankara, İstanbul, İzmir ve Trabzon illerinde oynanan futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışmış ve polis kayıtlarına geçmiş seyirciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen 114 kişidir.

Futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışan ve polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin isim adresleri, Emniyet Genel Müdürlüğü arşivinden çıkarılmış ve tespit edilen 114 seyirciden 87'sine ulaşılarak DERGIESSEN testi ve anket uygulanmıştır.

Araştırmada, test geçerliliği ve güvenirliği olan ve Almanya'da Giessen Üniversitesi'nde geliştirilmiş olan DERGIESSEN testi- Ben Formu kullanılmış olup, araştırmada kullanılan diğer anket ise araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anket geliştirilmeden önce alanın uzmanları ile görüşülerek onların görüş ve önerileri dikkate alınmış, anketin anlaşılabilirliği test edilmiştir. Bu şekliyle

anketin 15 kişilik bir gruba ön uygulaması yapılmış ve anket yeniden gözden geçirilerek son halini almıştır. Anketler profesyonel anketörler tarafından ilgili kişilere ulaşılarak uygulanmıştır. Bu amaçla araştırmacı, anket şirketlerine ulaşmış ve bu şirketler vasıtasıyla ulaşılan seyircilere veri toplama araçları uygulanmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde, uygulanan anketler için frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmıştır. DERGIESSEN testi ise, psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyelerinin de katkısıyla skalaların ayrı ayrı değerlendirilmesiyle hazırlanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde MINITAP istatistik paket programı kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde, futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen seyircilerin sosyo-kültürel özelliklerine ve DerGiessen Testi Ben Formu analizlerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

4.1. Araştırmaya Katılan Futbol Seyircilerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri

Araştırmaya katılan seyircilerin yaş gruplarına göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Seyircilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	f	%
15-20	16	18.3
21-25	41	47.1
26-30	24	27.5
31 ve üzeri	6	6.8
Toplam	87	100

Tablo 1’deki verilere göre, araştırmaya katılan seyircilerin çoğunluğunun (% 47.1), 21-25 yaş grubunda olduğu görülmektedir. 15-20 yaş gurubunda olan bireylerin oranı % 18.3 olmuştur. En az yoğunluk ise (% 6.8), 31 yaş ve üzeri

gruptadır. Araştırmaya katılan bireylerin % 27.5'lik bir kesimi de 26-30 yaş grubunda yer almaktadır. Yaş gruplarına ilişkin bu dağılım, futbolda şiddet olaylarına karışan ve bu sebeple polis kayıtlarına geçen bireylerin, çoğunlukla 15-25 yaş grubundaki gençlerden oluştuğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamına alınan seyircilerin öğrenim durumu değişkenine ilişkin dağılımları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Seyircilerin Öğrenim Durumları

Mezun Olunan Eğitim Kurumu	f	%
İlkokul	17	19.5
Ortaokul	18	20.6
Lise ve dengi bir okul	43	49.4
Üniversite	9	10.3
Toplam	87	100

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yaklaşık yarısının (% 49.4), lise ve dengi bir okul mezunu olduğu görülmektedir. İlkokul mezunlarının oranı % 19.5 iken, ortaokul mezunları ise % 20.6'lık bir oranı oluşturmaktadır. Üniversite mezunu olanların ise, sadece %10.3'lük bir oranı temsil ettiği görülmektedir. Futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen seyircilerin büyük çoğunluğu, ilköğretim ve lise mezunu bireylerdir. Bu bulgular, seyircilerin eğitim düzeyleri ile şiddet olaylarına karışma

sıklıkları arasında negatif bir ilişkinin olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yani, bireylerin eğitim düzeyleri düştükçe, şiddet olaylarına karışma ihtimallerinin artacağı söylenebilir.

Araştırmaya katılan seyircilerin meslek gruplarına göre dağılımları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Meslek Gruplarına Göre Dağılım

Meslek Grupları	f	%
Öğrenci	33	37.9
Serbest meslek	23	26.4
Kamu görevlisi	4	4.5
İşsiz	27	31.0
Toplam	87	100

Tablo 3'teki verilere göre, araştırmaya katılan seyircilerin % 37.9'u öğrencidir. Bununla birlikte, araştırma kapsamında yer alan seyircilerin % 31'i ise, herhangi bir işte çalışmayan işsiz kişilerden oluşmaktadır. Kamu görevlisi olarak sürekli bir işte çalışanların oranı ise sadece % 4.5'tir. Seyircilerin dörtte birden fazlası da (% 26.4), serbest meslek sahibi kişilerdir. Futbol maçlarında şiddet olaylarına karıştığı için polis kayıtlarına geçen bireylerin yaklaşık üçte birinin (% 31), işsiz olması, sürekli bir işte çalışmayan bireylerin yeterli boş zamanlarının olması nedeniyle, maçlara daha fazla gitme eğiliminde olabilecekleri, bu nedenle de daha fazla şiddet olaylarına karışabilecekleri

şeklinde yorumlanabilir. Ancak, işsiz oldukları için ekonomik sıkıntı içinde olabilecekleri de düşünüldüğünde, ekonomik sıkıntıların da bireyleri şiddete itmiş olabileceği söylenebilir. Şiddet olaylarına karışan seyircilerin yaklaşık beşte ikisi (% 37.9) öğrencidir. Şiddet olaylarına karıştıkları için polis kayıtlarına geçen bireylerin çoğunluğunun, henüz öğrenciyken bu tür olaylara karıştığı için eğitim durumlarının da bu olaylardan olumsuz etkilenebileceği söylenebilir.

Araştırmaya katılan seyircilerin gelir durumu değişkenine göre dağılımı Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Gelir Durumu

Gelir Durumu (TL)	f	%
100 milyona kadar	26	29.8
101-200 milyon arası	37	42.5
201-300 milyon arası	21	24.1
301 milyon ve üzeri	3	3.4
Toplam	87	100

Tablo 4'teki verilere göre, araştırmaya katılan seyircilerin gelir durumlarının çok düşük olduğu görülmektedir. Seyircilerin yaklaşık üçte birinin (% 29.8), aylık geliri 100 milyon ve altındadır. Seyircilerin yaklaşık yarısının (% 42.5) aylık geliri ise, 101-200 milyon arasında değişmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin yaklaşık dörtte birinin (% 24.1), aylık geliri 201-300 milyon TL'dir. Sadece % 3.4'lük bir seyirci kesiminin aylık geliri 301 milyon ve üzerindedir.

Futbol karşılaşmalarında şiddet olaylarına karıştığı için polis kayıtlarına geçen seyircilerin büyük çoğunluğunun, düşük gelir düzeyine sahip olması, bu bireylerin işsiz olmalarına ya da öğrenci oldukları için henüz bir işte çalışmıyor olmalarına bağlanabilir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin çocukluk dönemlerine ait görüşleri Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5. Çocukluk Dönemlerine İlişkin Görüşler

Mutlu Bir Çocukluk Dönemi Geçirdiniz mi?	f	%
Evet	10	11.4
Kısmen	14	16.0
Hayır	63	72.4
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan bireylerin büyük bir çoğunluğu (% 72.4), mutlu bir çocukluk dönemi geçirmediğini belirtmiştir. Futbolda şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçenlerin sadece % 11.4’ü, mutlu bir çocukluk dönemi geçirdiği yönünde görüş belirtmiştir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun mutlu bir çocukluk dönemi geçirmemiş olduğu dikkate alındığında, psikolojik açıdan sağlıklı geçen mutlu bir çocukluk döneminin, kişinin gelecekteki hayatını ve toplumda üstlendiği rolü önemli ölçüde etkilediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin gençlik dönemlerine ait görüşleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Deneklerin Gençlik Dönemlerine İlişkin Görüşleri

Mutlu Bir Gençlik Yaşadınız mı?	f	%
Evet	4	4.5
Kısmen	12	13.7
Hayır	71	81.6
Toplam	87	100

Tablo 6 incelendiğinde, deneklerin büyük bir çoğunluğunun (% 81.6), mutlu bir gençlik dönemi geçirmediği görülmektedir. Mutlu bir gençlik dönemi geçirdiğini belirtenlerin oranı sadece % 4.5’tir. Bu sonuç, Tablo 5’teki verilerle paralellik göstermektedir. Mutlu geçmeyen bir çocukluk dönemini, mutsuz ve sorunlu geçen gençlik dönemi takip etmektedir. Burada değerlendirilmesi gereken başka bir nokta da, mutsuz çocukluk dönemi geçirenlerin oranı % 72.4 iken, bu oranın gençlik döneminde % 81.6’ya yükselmesidir. Çocukluk döneminden, gençlik dönemine geçişte yaşanan sorunlar azalmamış aksine artış göstermiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin yaşantılarını etkileyen olaylara ilişkin görüşleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Deneklerin Yaşantılarını Etkileyen Olaylar

Olay Türü	f	%
Ekonomik sorunlar	45	51.7
Boşanma	3	3.4
İşsizlik	18	20.6
Göç	6	6.8
Ölüm	11	12.6
Hastalık	4	4.5
Toplam	87	100

Tablo 7’deki verilere göre, araştırmaya katılan deneklerin yaşantılarını etkileyen olayların başında, % 51.7’lik bir oranla ekonomik sorunların geldiği görülmektedir. Buna paralel olarak % 20.6 ile işsizlik sorununu da ele alındığında, % 72.3 gibi büyük bir oranın, işsizlik ve buna bağlı ekonomik sorunlar yaşadığı söylenebilir. Futbolda şiddet olaylarına karıştıkları için polis kayıtlarına geçen bireylerin büyük çoğunluğu, ekonomik sıkıntı içinde olan bireylerdir. Bununla birlikte, bu bireylerin maçlara gitmeleri ve buralarda şiddet olaylarına karışmaları, sosyal yaşamda karşılaştıkları başarısızlıkları ve zorlukları başka alanlara yönelerek bastırmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamında görüşlerine başvurulanan bireylerin adli olaylara karışma nedenleri Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Adli Olaylara Karışma Nedenleri

Adli Olaylara Karışma Nedeniniz?	f	%
Günlük yaşantıyla ilgili	27	31.0
Spor ve müsabakalarla ilgili	49	56.3
Her ikisi de	11	12.6
Toplam	87	100

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan seyircilerin adli olaylara karışma nedenleri arasında “Spor ve müsabakalarla ilgili” nedenlerin % 56.3’lük bir oranla ilk sırada geldiği görülmektedir. Bu bireylerin yaklaşık üçte biri (% 31), günlük yaşantısıyla ilgili olarak da adli olaylara karışmıştır. Hem günlük yaşantıları hem de sporla ilgili adli olaylara karıştığını belirtenlerin oranı ise % 12.6’dır. Futbol maçlarında şiddet olaylarına karıştıkları gerekçesiyle adli kayıtlara geçen bireylerin, adli olaylara karışma nedenleri, genellikle spor ve müsabakalarla ilgilidir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin adli olay sonundaki durumları ile ilgili görüşleri Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Adli Olay Sonundaki Durumları

Adli Olay Sonunda Ne Oldu?	f	%
Stat çıkışında bırakıldım	19	21.8
Göz altında tutuldum	61	70.1
Tutuklandım	7	8.0
Toplam	87	100

Tablo 9’daki verilere göre, araştırmaya katılan futbol seyircilerinin büyük bir oranının (% 70.1), adli olay sonunda sadece gözaltında tutuldukları anlaşılmaktadır. Deneklerin % 8’inin, çıkan şiddet olaylarından sonra tutuklanması, güvenlik tedbirlerinin ve caydırıcı önlemlerin artırılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Adli olaylara karışan bireylerin beşte birinden fazlası (% 21.8) da, stat çıkışında bırakıldığını ifade etmiştir. Bu sonuçlar, caydırıcı önlemlerin yeterince etkili uygulanmadığını göstermektedir.

Şiddet olaylarına karıştıkları için adli kayıtlara geçen futbol seyircilerinin medeni durumlarına ilişkin veriler Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Deneklerin Medeni Durumları

Medeni Durum	f	%
Bekar	51	58.6
Evli	23	26.4
Boşanmış	13	14.9
Toplam	87	100

Futbol maçlarındaki şiddet olaylarına karıştıkları için adli kayıtlara geçen seyircilerin % 58.6’sı bekarıdır. Bu seyircilerin dörtte birinden fazlası (% 26.4), evli, % 14.9’u da boşanmış bireylerdir. Bu sonuçlara göre, deneklerin büyük çoğunluğunun bekar olduğu görülmektedir. Evli olmayan futbol seyircisi gençlerin, aile ile ilgili çok fazla sorumlulukları olmadığı için şiddet olaylarına daha fazla eğilim gösterebilecekleri söylenebilir.

Şiddet olaylarına karışan evli futbol seyircilerinin eşleri tarafından nasıl bir insan olarak algılandıklarına ilişkin dağılım Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Eşleri Tarafından Algılanma Biçimleri

Eşinize Göre Nasıl Bir İnsansınız?	f	%
Hırçın	5	21.7
Sinirli	7	30.4
Kavgacı	9	39.3
Sessiz ve Sakin	2	8.6
Toplam	23	100

Tablo 11’deki verilere göre, araştırmaya katılan evli futbol seyircilerinin eşleri tarafından genellikle kavgacı ve sinirli kişiler olarak algılandıkları görülmektedir. Eşi tarafından hırçın olarak algılandığını belirtenlerin oranı % 21.7’dir. Bu bireylerden sadece % 8.6’sı, eşlerinin kendilerini sessiz ve sakin kişiler olarak algıladıklarını belirtmiştir. Bu bulgulara göre, futbol karşılaşmalarında şiddet olaylarına karıştıkları gerekçesiyle adli kayıtlara karışan bireyler, genellikle eşleri tarafından da kavgacı ve sinirli kişiler olarak algılanmaktadır.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin çevrelerinde nasıl bir insan olarak algılandıklarına ilişkin görüşleri Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Çevreleri Tarafından Algılanma Biçimleri

Çevrenizde Nasıl Bir İnsan Olarak Tanınırsınız?	f	%
Hırçın	24	27.5
Sinirli	19	21.8
Kavgacı	13	14.9
Sessiz ve sakin	31	35.6
Toplam	87	100

Tablo 12’ye bakıldığında, araştırmaya katılan bireylerin % 35.6’sının çevrelerinde sessiz ve sakin bir insan olarak tanındığı görülmektedir. Bununla birlikte, çevreleri tarafından hırçın ve sinirli olarak algılanma düzeyleri de yüksektir. Şiddet olaylarına karışan bireyler, eşleri tarafından kavgacı olarak tanımlanırken, çevreleri tarafından sessiz ve sakin olarak tanınmaları, bu bireylerin saldırgan davranışları evde de sergilerken, çevrelerinde bu tür davranışlardan uzak durmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan bireylerin maç izleme durumlarına ilişkin dağılım, Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13. Maç İzleme Durumu

Sürekli Maç İzler misiniz?	f	%
Bazen izlerim	-	-
Sürekli izlerim	79	90.8
Sadece derbi maçları izlerim	8	9.1
Toplam	87	100

Futbol maçlarında şiddet olaylarına karıştıkları için adli kayıtlara geçen seyircilerin büyük çoğunluğu (% 90.8), maçları sürekli izlediğini belirtmiştir. Bu bireyler içerisinde sadece % 9.1’lik bir kesim, yalnızca derbi maçlarını izlemeyi tercih etmektedir. Bu bulgular, futbolda şiddet olaylarına karışan bireylerin maçları sürekli takip ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

Futbol seyircilerinin niçin maç izlemeye gittiklerine ilişkin görüşleri Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Maç İzleme Nedeni

Niçin Maç İzlemeye Gidiyorsunuz?	f	%
Boş zamanlarımı değerlendirmek için	7	8.0
Takımımı desteklemek için	19	21.8
Deşarj olmak için	38	43.6
Maç izlemek değişik bir duygu verdiği için	23	26.4
Toplam	87	100

Tablo 14 incelendiğinde, şiddet olaylarına katılan futbol seyircilerinin yaklaşık yarısının (% 43.6), deşarj olmak için maça geldiği görülmektedir. Bu seyircilerin sadece % 21.8'inin takımını desteklemek için maça gittiğini belirtmesi, ilginç bir bulgudur. Maç izlemenin kendilerine değişik bir duygu verdiğini belirtenlerin oranı ise % 26.4'tür. Boş zamanlarını değerlendirmek için maça geldiğini belirtenlerin oranı sadece % 8'dir. Bu bulgulara dayanarak, şiddet olaylarına katılan bireylerin büyük çoğunluğunun, maçları bir deşarj aracı olarak gördüğü söylenebilir. Hoş vakit geçirme, boş zamanların değerlendirilmesi ya da eğlence amacı ile tutulan takımın desteklenmesi amacını güden futbol maçlarının, öfke ya da kızgınlığın dışa vurulduğu bir deşarj aracı olarak görülmesi, sporda şiddeti ve saldırganlığı körükleyebilir.

Araştırmaya katılan bireylerin maçlardaki tezahürlara katılma durumları Tablo 15’de gösterilmiştir.

Tablo 15. Tezahürlara Katılıp Katılma Durumu

Tezahürlara Katılıyor musunuz?	f	%
Evet	86	98.8
Hayır	1	1.1
Toplam	87	100

Futbol maçlarında şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen seyircilerin neredeyse tamamı (% 98.8), futbol maçlarında tezahürlara katıldığını belirtmiştir. Bu bulgu, maç sırasında ya da sonrasında şiddet olaylarına karışan taraftarların maç esnasında da aktif olarak tuttıkları takımı desteklemeye çalıştıklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin ne tür tezahüratlara katıldıkları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16. Seyircilerin Katıldıkları Tezahürat Çeşitleri

Ne Tür Tezahüratlara Katılıyorsunuz?	f	%
Slogan	19	21.8
Islık ve yuhalama	7	8.0
Küfür	10	11.4
Hepsi	51	58.6
Toplam	87	100

Tablo 16’ya göre, şiddet olaylarına katılan futbol seyircilerinin büyük çoğunluğu (% 58.6), maçlarda slogan, ıslık, yuhalama ve küfür gibi tezahüratların hepsine katılmaktadır. Seyircilerin maçın akışına ve yaşanan olaylara göre gösterdikleri tepkiler, bu tezahüratlara bağlı olarak değişebilmektedir.

Şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin tezahüratlardan ne anladıklarına ilişkin görüşleri Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17. Seyircilerin Tezahürattan Ne Anladıklarına İlişkin Görüşler

Tezahürattan Ne Anlıyorsunuz?	f	%
Küfretmek	13	14.9
Takıma destek vermek	34	39.0
Rakibi yıpratmak	40	45.9
Toplam	87	100

“Tezahürattan ne anlıyorsunuz?” sorusuna araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yaklaşık yarısı (% 45.9), “rakibi yıpratmak” cevabını vermiştir. Tezahüratın takıma destek vermek anlamına geldiğini belirtenlerin oranı % 39’dur. Tezahüratı sadece küfretmek olarak anlayanların oranı ise % 14.9’dur. Asıl amacı, futbol seyrini güzelleştirmek ve tutulan takıma psikolojik destek sağlamak olan tezahüratın, rakibi yıpratmak olarak algılandığı görülmektedir.

Şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin maç esnasında bağırıp küfretmelerini ne şekilde algıladıklarına ilişkin görüşleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Olumsuz Hareketlerin Algılanma Biçimi

Maç Sırasında Bağırıp Küfrediyorsanız Bu Size Göre Nedir?	f	%
Haktır	68	78.1
Hatalı bir davranıştır	6	6.8
Suçtur	13	14.9
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin büyük çoğunluğu (% 78.1), maç sırasında bağırıp küfretmenin kendisi açısından bir hak olduğu düşüncesindedir. Küfür etmenin hatalı bir davranış olduğunu kabul edenlerin oranı, sadece % 6.8’dir. Maç sırasında küfretmenin suç olduğunu belirtenlerin oranının ise % 14.9 olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireyler, takımlarını destekleme yöntemi olarak küfür etmeyi kendilerine bir hak gibi görmektedirler.

Futbol olaylarında polis kayıtlarına geçen seyircilerin tezahürat yapınca rahatlayıp rahatlamadıklarına ilişkin görüşleri Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19. Tezahüratın Seyircileri Rahatlatıp Rahatlatmadığına İlişkin Görüşler

Tezahürat Yapınca Kendinizde Bir Rahatlama Hissediyor musunuz?	f	%
Evet	83	95.4
Hayır	4	4.5
Toplam	87	100

Tablo 19 incelendiğinde, araştırmaya katılan bireylerin % 95.4’ünün tezahürata katılmanın kendisini rahatlattığını belirttiği görülmektedir. Bu bulgu, daha önceki bulgular arasında yer alan sportif karşılaşmaların deşarj olma amacıyla izlendiği görüşünü destekler niteliktedir.

Şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin karşı takım taraftarlarını nasıl gördüklerine ilişkin görüşleri Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Karşı Takım Taraftarlarının Algılanma Biçimi

Karşı Takım Taraftarlarını Nasıl Görüyorsunuz?	f	%
Düşman	75	86.2
Bizimle aynı duyguları taşıyan topluluk	14	16.0
Toplam	87	100

Tablo 20’deki verilere göre, şiddet olaylarına karışarak adli kayıtlara geçen futbol seyircilerinin büyük çoğunluğu (% 86.2), karşı takımın taraftarlarını düşman gibi görmektedir. Karşı takım taraftarının kendisiyle aynı duyguları taşıyan bir topluluk olduğunu söyleyenlerin oranı sadece % 16’dır. Bu bulgu, şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin, karşı takım taraftarlarına bakış açılarındaki olumsuzluğu ortaya koymaktadır.

Şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin müsabaka esnasında karşı takım taraftarının yanlışlıkla kendi tribünlerine girmesinde gösterecekleri tepkilere ilişkin görüşleri Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Karşı Takım Taraftarının Kendi Tribünlerine Girmesi Durumunda Gösterilecek Tepkiye İlişkin Dağılım

Karşı Takım Taraftarı Yanlışlıkla Sizin Bulunduğunuz Tarafta İse Tepkiniz Ne Olur?	f	%
Döverim	58	66.6
Küfredirim	20	22.9
Kendi tarafına geçmesi için uyarırım	7	8.0
Hiç tepki göstermem	2	2.2
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin üçte ikisinden fazlası (% 66.6), karşı takımın taraftarı, yanlışlıkla kendi tarafında bulunuyorsa onu döveceğini belirtmiştir. Seyircilerin yaklaşık dörtte birlik (% 22.9) bir bölümü ise, bu durumda küfür edeceğini ifade etmiştir. Kendi tarafına girmesi için uyarırım diyenlerin oranı ise sadece % 2.2’dir. Bu bulgulardan anlaşıldığı üzere, futbol karşılaşmalarında yanlışlıkla karşı tarafın tribünlerinde bulunmak bile, şiddet olaylarına maruz kalmaya neden olabilmektedir. Bu veriler, statların içinde ve dışında çıkan taşlı, sopalı, bıçaklı kavgaların ne kadar ilkel nedenlere dayandığı konusunda fikir vermektedir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yanlışlıkla karşı tarafın seyircileri arasında olduklarında gösterecekleri tepkiye ilişkin görüşleri Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22. Rakip Tarafında Bulunduğunda Gösterilen Tepki

Yanlışlıkla Karşı Tarafın Tribününde Bulunduğunuzda Nasıl Davranırsınız?	f	%
Hiç sesimi çıkartmadan otururum	44	50.5
Takımım için her şeyi göze alıp tezahürata devam ederim	4	4.5
Kendi tarafıma geçebilmek için her yolu denerim	39	45.0
Toplam	87	100

Şiddet olaylarına karışmış futbol seyircilerinin yarıdan fazlası (% 50.5), yanlışlıkla karşı tarafın tribününde bulunduğunda hiç sesini çıkartmadan yerinde oturacağını belirtmiştir. Yine önemli bir çoğunluk (% 45), kendi tarafına geçebilmek için her yolu denerim seçeneğini işaretlemiştir. Bu bulgulardan hareketle, kendi taraftarları arasında saldırgan eğilimler gösterme ihtimali artan bireylerin, karşı rakip taraftarları arasındayken böyle bir girişimde bulunmak istemedikleri şeklinde yorumlanabilir. Çünkü, gruba uyma davranışı nedeniyle kendi taraftar topluluğu içinde saldırgan davranış gösterme ihtimali artmaktadır.

Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin hakemler hakkındaki görüşlerine ilişkin dağılım Tablo 23’de gösterilmiştir.

Tablo 23. Hakemler Hakkındaki Görüşler

Hakem Kimdir?	f	%
Kuralları uygulayan kişi	9	10.3
Oyunun kaderini değiştiren kişi	40	45.9
Takımların ve taraftarın karşısında olan kişi	29	33.3
Taraftarlar tarafından yönetilen kişi	9	10.3
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yaklaşık yarısı (% 45.9), hakemi, oyunun kaderini değiştiren kişi olarak tanımlamıştır. Futbol seyircilerinin üçte biri (% 33.3) ise, hakemi, takımların ve taraftarların karşısında olan kişi olarak görmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin sadece % 10.3’ü, hakemin oyunun kurallarını uygulayan kişi olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular, şiddet olaylarına karışan seyircilerin hakemlere, karşı olumsuz bir tutum içinde olduklarını göstermektedir.

Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin hakemlerin takımlarının aleyhlerine vermiş olduğu kararlar karşısındaki tepkileri Tablo 24’de gösterilmiştir.

Tablo 24. Hakemlerin Kendi Takımlarının Aleyhine Verdikleri Kararlara Gösterilen Tepkiler

Hakemlerin Takımınız Aleyhine Vermiş Olduğu Bir Kararda Tepkiniz Ne Olur?	f	%
Küfredirim	22	25.2
O an elime gelen bir şeyi atarım	27	31.0
Mümkünse sahaya girip hakemi döverim	38	43.6
Bütün kararları saygıyla karşılarım	-	0.0
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yaklaşık yarısı (% 43.6), takımları aleyhine verilen kararda hakemlere saldıracağını, mümkünse sahaya girip hakemi döveceğini belirtirken, kararları saygıyla karşılayacağını belirten kimse olmamıştır. Futbol seyircilerinin yaklaşık üçte biri (% 31) de, o an elime gelen bir şeyi atarım cevabını vermiştir. Şiddet olayları nedeniyle polis kayıtlarına geçen bireylerin büyük çoğunluğunun, hakemlerin verdikleri yanlış kararlara tepki olarak saldırgan bir eğilim gösterebileceği görülmektedir.

Futbol seyircilerinin hakemlerin kendi takımları lehine vermiş oldukları kararlardaki tepkileri Tablo 25’de gösterilmiştir.

Tablo 25. Hakemlerin Kendi Takımları Lehine Verdikleri Kararlara Tepkiler

Hakemlerin Takımınız Lehine Vermiş Olduğu Bir Kararda Tepkiniz Ne Olur?	f	%
Alkışlarım	68	78.1
Tepki göstermem	12	13.7
Küfredirim	7	8.0
Toplam	87	100

Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin büyük çoğunluğu (% 78.1), hakemin kendi takımlarının lehine verdiği bir karardan sonra onu alkışlayacağını belirtmiştir. Seyircilerin % 13.7’si de, böyle bir karar karşısında tepki göstermeyeceğini ifade etmiştir. Bu bulgular, futbol seyircilerinin takımlarının aleyhine verilen kararları protesto ederken, kendi takımları lehine verilen kararları olumlu karşıladıklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin oyun kurallarını bilip bilmediklerine ilişkin görüşleri Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26. Oyun Kurallarını Bilme Durumu

Oyun Kurallarını Yeterince Bildiğinize İnanıyor musunuz ?	f	%
Evet	60	68.9
Hayır	27	31.1
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin büyük çoğunluğu (% 68.9), oyun kurallarını yeterince bildiğini düşünmektedir. Bununla birlikte, şiddet olaylarına karıştıkları gerekçesiyle polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin yaklaşık üçte birinin (% 31.1), oyun kurallarını yeterince bilmediği görülmektedir.

Araştırmaya katılan futbol seyircileri arasında oyun kurallarını bildiklerini belirtenlerin, bu kuralları ne amaçla öğrendiklerine ilişkin görüşleri Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27. Oyun Kurallarının Öğrenilme Amacına İlişkin Görüşler

Oyun Kurallarını Ne Amaçla Öğrendiniz?	f	%
Özel ilgi	28	46.6
İyi bir izleyici olabilmek	3	5.0
Taraftarı olduğum takımın haklarını savunabilmek için	16	26.6
Her taraftar oyun kurallarını bilmek zorundadır	13	21.6
Toplam	60	100

Tablo 27’deki verilere göre, araştırmaya katılan futbol seyircileri içerisinde oyun kurallarını yeterince bildiğini belirtenlerin % 46.6’sı, özel ilgileri nedeniyle oyun kurallarını öğrendiğini belirtmiştir. İyi bir izleyici olabilmek için kuralları öğrendiğini belirtenlerin oranı sadece % 5’tir. Her taraftarın oyun kurallarını bilmesi gerektiğini düşünenlerin oranının ise % 21.6 olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin takımlarının kazandıkları maçlardan sonra neler hissettiklerine ilişkin görüşleri Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo 28. Kendi Takımlarının Kazanması Durumunda Hissedilen Duygular

Takımınız Maç Kazandığı Zaman Neler Hissediyorsunuz?	f	%
Çok mutlu olurum	20	22.9
Başarıda benimde katkım olduğunu düşünürüm	30	34.4
Kendimi çok güçlü hissedirim	29	33.4
Takımın galip gelmesi beni pek etkilemez	8	9.1
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin önemli bir bölümü (% 34.4), takımları maç kazandığında, bu başarıda kendi katkılarının da olduğunu düşünmektedir. Seyircilerinin üçte biri ise (% 33.4), takımları maç kazandığında kendisini çok güçlü hissettiğini belirtmiştir. Futbol seyircilerinin yaklaşık dörtte biri (% 22.9) ise, çok mutlu olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgular, seyircilerin kendilerini futbol takımlarıyla özdeşleştirdikleri ve takımın başarısı nedeniyle mutlu oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin maç sonrası mutluluklarını kiminle paylaştıklarına ilişkin görüşleri Tablo 29’da gösterilmiştir.

Tablo 29. Deneklerin Takımlarının Maç Kazandığı Zaman Mutluluklarını Kimlerle Paylaştıklarına İlişkin Görüşler

Takımınız Maç Kazandığı Zaman Mutluluğunuzu Kimle Paylaşırsınız?	f	%
Ailemle	17	19.5
Arkadaşlarımla	55	63.2
Herkesle (Fark etmez)	15	17.2
Toplam	87	100

Şiddet olaylarına karıştıkları gerekçesiyle polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin büyük çoğunluğu (% 63.2), takımları maç kazandığında mutluluklarını arkadaşlarıyla paylaştığını belirtmiştir. Araştırmaya katılanların sadece beşte biri (%19.5), böyle bir mutluluğu ailesiyle paylaşmaktadır. Taraftarlar, maç sonrası başarılarını yine kendi içlerinde arkadaşlarıyla birlikte paylaşma eğilimi içindedirler.

Araştırmaya katılan bireylerin maç kaybettikleri zaman neler hissettiklerine ilişkin görüşleri Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo 30. Maç Kaybedildiğinde Taraftarların Hislerine İlişkin Görüşleri

Takımınız Maç Kaybettiğinde Neler Hissedersiniz?	f	%
Çok üzülürüm	38	43.6
Her şeye isyan ederim (çok sinirlenirim)	49	56.3
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yarıdan fazlası (% 56.3), takımları maç kaybettiğinde her şeye isyan edeceğini, çok sinirleneceğini belirtmiştir. Aynı şekilde % 43.6’lık bir oran da çok üzülürüm şeklinde görüş bildirmiştir. Futbol seyircileri, takımları maç kaybettiğinde çok üzölmekte, çoğu zaman her şeye isyan edip sinirlenmektedirler.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yenilgilerin günlük yaşamlarını ne düzeyde etkilediğine ilişkin görüşleri Tablo 31’de gösterilmiştir.

Tablo 31. Yenilgilerin Seyircilerin Günlük Hayatlarını Ne Derecede Etkilediğine İlişkin Görüşleri

Yenilgi Günlük Hayatınızı Ne Derecede Etkiliyor?	f	%
Kimseyle konuşmam	15	17.2
İçime kapanırım	30	34.4
O gece uyumam	30	34.4
Beni pek etkilemez	12	13.7
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin üçte birinden fazlası (% 34.4), takımları maç kaybettiğinde içine kapandığını belirtmiştir. Maçın kaybedildiği gece uyuyamadığını belirtenlerin oranı da % 34.4 olmuştur. Bu bulgulardan hareketle, kaybedilen maçlar sonrasında futbol seyircilerinin günlük yaşantılarının olumsuz yönde etkilendiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yenilgilerin acısını nasıl çıkartmayı düşündüklerine ilişkin görüşleri Tablo 32’de gösterilmiştir.

Tablo 32. Yenilgilerin Acısını Çıkartmaya Çalışma

Takımınız Yenildiği Zaman Bunun Acısını Çıkartmaya Çalışır mısınız?	f	%
Evet	86	98.8
Hayır	1	1.1
Toplam	87	100

Şiddet olaylarına karıştıkları için polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin tamamına yakını (% 98.8), takımları yenildiği zaman bunun acısını çıkartmaya çalışmaktadır. Takımlarının yenilgisi nedeniyle sinirlenen taraftarlar, bu sinir ve kızlıklarını başka hedeflere yönelerek çıkartmaya çalışmaktadırlar.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yenilgi sonrasında acılarını kimden çıkardıklarına ilişkin görüşleri Tablo 33’de gösterilmiştir.

Tablo 33. Takımın Mağlubiyeti Durumunda Acının Kimden Çıkartıldığına İlişkin Görüşler

Yenilgi Sonrasında Acıyı Kimden Çıkartmayı Düşünürsünüz?	f	%
Ailemden	18	20.9
Arkadaşımdan	20	23.2
Önüme çıkan herkesten	48	55.8
Toplam	86	100

Tablo 33’e bakıldığında, araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yarısından fazlasının (% 55.8), maçlardaki yenilgi sonrasında acılarını önlerine çıkan herkesten çıkartabileceğini belirttiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların yaklaşık dörtte biri (% 23.2), acılarını arkadaşlarından; % 20.9’u da ailesinden çıkartabileceğini belirtmiştir. Şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin genellikle acılarını çıkartmak için özel arayışlara girmedikleri, önlerine çıkan herkese karşı saldırgan davranışlar sergileyebilecekleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin futbol müsabakalarındaki olaylar esnasında polislerin davranışlarını algılamalarına ilişkin görüşleri Tablo 34’te gösterilmiştir.

Tablo 34. Polislerin Davranışlarına İlişkin Görüşler

Maçlardaki Olaylar Sırasında Polisin Davranışını Nasıl Buluyorsunuz?	f	%
Haklı	7	8.0
Daha hoşgörülü olabilirler	52	59.7
Haksız	28	32.1
Toplam	87	100

Futbol seyircilerinin yarıdan fazlası (% 59.7), polislerin daha hoşgörülü olmaları gerektiğini düşünmektedir. Bununla birlikte, polisin davranışlarını haksız görenlerin oranı % 32.1, haklı görenlerin oranı ise sadece % 8’dir. Bu bulgulara göre, şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin güvenlik güçlerinden daha fazla hoşgörü bekledikleri söylenebilir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin müsabaka sonrası ne yaptıkları ile ilgili görüşleri Tablo 35’te gösterilmiştir.

Tablo 35. Müsabaka Sonrası Faaliyetler

Maçtan Sonra Ne Yapıyorsunuz?	f	%
Eve giderim	13	14.9
Kavga etmek için rakip takım taraftarı ararım	11	12.6
İçki içmeye giderim	21	24.1
Arkadaşlarımla maçın tartışmasını yaparım	42	48.2
Toplam	87	100

Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin yaklaşık yarısı (% 48.2), maçtan sonra arkadaşlarıyla maçın tartışmasını yaptığını belirtmiştir. Bununla birlikte, % 24.1’lik bir dilim içki içmeye gittiğini belirtirken, % 12.6’lık bir oran da kavga etmek için rakip takım taraftarı aradığını belirtmiştir. Şiddet olaylarına karışan seyircilerin sadece % 14.9’u maç sonrasında evine gittiğini ifade etmiştir. Bu bulgulardan hareketle, şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin çoğunluğunun, maç sonrasında arkadaşlarıyla maçın kritiğini yaptığı anlaşılmaktadır.

Şiddet olaylarına karıştığı gerekçesiyle polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin medyada çıkan haberlerin kendilerini etkileyip etkilemediğine ilişkin görüşleri Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36. Medyada Çıkan Haberlerden Etkilenme Durumu

Maçtan Önce Medyada Çıkan Haberlerin Sizi Etkilediğine İnaniyor Musunuz?	f	%
Evet	45	51.7
Kısmen	29	33.3
Hayır	13	14.9
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yarısından fazlası (% 51.7), maçtan önce medyada çıkan haberlerin kendisini etkilediğini düşünmektedir. Futbol seyircilerinin üçte biri (% 33.3), bu haberlerden kısmen etkilendiklerini belirtmişlerdir. Şiddet olayları nedeniyle polis kayıtlarına geçen futbol seyircileri, maç öncesinde medyada çıkan haberlerden etkilenmektedirler.

Araştırmaya katılan deneklerin “Radyo ve televizyon yayınlarında spikerlerin yorumu sizi etkiliyor mu?” sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 37’de gösterilmiştir.

Tablo 37. Radyo ve Televizyondaki Yorumlardan Etkilenme Durumu

Radyo ve Televizyon Yayınlarında Spikerlerin Yorumu Sizi Etkiler mi?	f	%
Evet	39	44.8
Kısmen	27	31.0
Hayır	21	24.1
Toplam	87	100

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yaklaşık yarısı (% 44.8), radyo ve televizyon yayınlarındaki spikerlerin yorumlarından etkilendiğini belirtmiştir. Bu yayınlardan etkilenmediğini belirtenlerin oranı % 24.1, kısmen etkilendiğini belirtenlerin oranı ise % 31 olmuştur. Futbol seyircileri, genellikle radyo ve televizyon yayınlarındaki yorumlardan etkilenmektedirler.

Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin spor köşe yazarlarının yorumlarından etkilenme düzeylerine ilişkin görüşleri Tablo 38’de gösterilmiştir.

Tablo 38. Köşe Yazarlarının Yorumlarından Etkilenme Durumu

Gazetede ki Spor Köşe Yazarlarının Yorumları Sizi Kendi Takımınıza veya Rakip Taraftarlara Karşı Olumsuz Yönde Etkiliyor mu?	f	%
Evet	53	60.9
Kısmen	23	26.4
Hayır	11	12.6
Toplam	87	100

Şiddet olaylarına karışan futbol seyircilerinin yarısından fazlası (% 53), gazetede ki spor köşe yazarlarının yorumlarının kendilerini tuttukları takıma ve rakip takımlara karşı olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Gazetelerdeki bu tür yorumların kendilerini kısmen etkilediğini belirtenlerin oranı ise % 26.4 olmuştur. Gazetelerde köşe yazarlarının yorumları, futbol seyircilerini genellikle olumsuz etkileyebilmektedir.

Araştırmaya katılan seyircilerin, kulüp başkan ve yöneticilerinin rakip takım aleyhine vermiş oldukları demeçlerden ne derecede etkilendiklerine ilişkin görüşleri Tablo 39’da gösterilmiştir.

Tablo 39. Kulüp Başkan ve Yöneticilerinin Demeçlerinden Etkilenme

Durumu

Kulüp Başkan ve Yöneticilerinin Rakip Takım Aleyhine Vermiş Olduğu Demeçler Sizi Etkiliyor mu?	f	%
Evet	49	56.3
Kısmen	32	36.7
Hayır	6	6.8
Toplam	87	100

Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin yarısından fazlası (% 56.3), kulüp başkan ve yöneticilerinin rakip takım aleyhine vermiş olduğu demeçlerden etkilendiği yönünde görüş bildirmiştir. Bu demeçlerden kısmen etkilenenlerin oranı ise % 36.7’dir. Futbol seyircilerinin sadece % 6.8’i bu tür demeçlerden etkilenmediğini belirtmiştir. Bu bulgular, kulüp başkan ve yöneticilerinin rakipler hakkında verdikleri olumsuz demeçlerin, futbol seyircisini etkilediğini göstermektedir.

Araştırma katılan futbol seyircilerinin adli bir olaya karışmalarından dolayı pişmanlık duyup – duymamalarına ilişkin görüşleri Tablo 40’da gösterilmiştir.

Tablo 40. Adli Olaylara Karışmış Olmaktan Pişmanlık Duyma Durumu

Adli Bir Olaya Karıştığınız İçin Pişmanlık Duyuyor musunuz?	f	%
Evet	20	22.9
Kısmen	43	49.4
Hayır	24	27.5
Toplam	87	100

Tablo 40 incelendiğinde, araştırmaya katılan futbol seyircilerinin yaklaşık yarısının (% 49.4), adli bir olaya karışmış olmaktan dolayı kısmen pişmanlık duyduğu görülmektedir. Böyle bir olaydan dolayı pişman olmadığını belirtenlerin oranı % 27.5 iken, pişman olduğunu belirtenlerin oranı ise % 22.9 olmuştur. Şiddet olaylarına katılarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin çoğunluğu, adli bir olaya katılmış olmaktan dolayı kısmen de olsa pişmanlık duymaktadırlar.

4.2. Araştırmaya Katılan Futbol Seyircilerinin Kişilik Özellikleri

Şiddet olaylarına karıştıkları gerekçesiyle polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin kişilik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 41 ve Tablo 42’de gösterilmiştir.

Tablo 41. Araştırmaya Katılan Seyircilerin Skalalara Göre Ortalama Değerleri

Skala	N	Ortalama
1	87	24.011
2	87	21.973
3	87	18.730
4	87	18.411
5	87	23.849
6	87	24.175

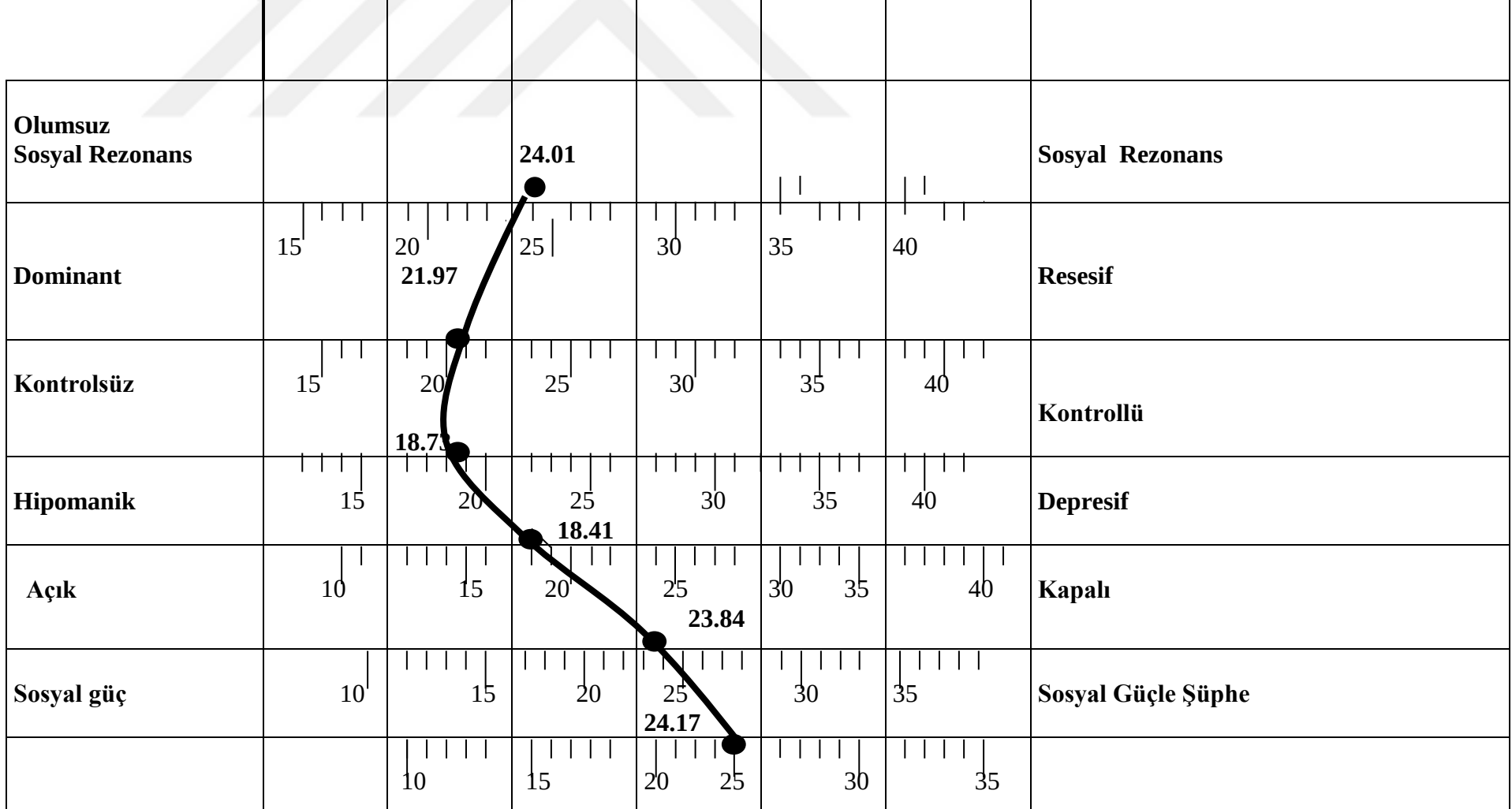
Tablo 41’de, araştırmaya katılan futbol seyircilerinin her skala için ortalama değerleri frekans dağılımlarıyla birlikte ayrı ayrı gösterilmiştir.

Tablo 42. Şiddet Olaylarına Karışan ve Adli Kayıtlara Geçen Seyircilerin Genel Profilleri

GT – Verim Kayıt Kağıdı

% - Ranj

0,1 0,6 2,3 6,7 15,9 30,9 50,0 30,9 15,9 6,7 2,3 0,6 0,1
T 6 8 10 12 14 16 18 20 22 24 26 28 30 32 34 36 38 40 42 44 46 48 50 52 54 56 58 60 62 64 66 68 70 72 74 76 78 80 82 84 86 88 90

Tablo 41 ve Tablo 42'deki bulgular incelendiğinde, polis kayıtlarına geçmiş seyircilerin, birinci alt ölçek olan sol olumsuz rezonansa kaydığı görülmektedir. Bu futbol seyircilerinin, başkalarının kendilerine önem vermediği ve kendilerini güzel bulmadığı düşüncesinde oldukları tespit edilmiştir. Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircileri, başkaları tarafından olumlu karşılanmadıklarının bilincindedirler.

İkinci alt ölçekte deneklerin, sol dominant kişilik özellikleri gösterdikleri, ilişki kurması zor, başkalarına emretmekten hoşlanan, dik kafalı, iyi rol yapabilen, sık sık başkaları ile tartışan bir özellik gösterdikleri tespit edilmiştir. Şiddet olaylarına karışan futbol seyircileri, genellikle sosyal ilişkilerinde uyum sorunu yaşayan ve sürekli iletişim sorunu olan bireylerdir.

Üçüncü alt ölçekte, sol kontrolsüz bir özelliğe sahip oldukları ve para harcamada kontrolsüz, hesabını bilmeyen, düzensiz ve rahat bir kişilik özellikleri gösterdikleri görülmüştür. Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircilerinin büyük bir bölümü işsiz olması nedeniyle ekonomik sıkıntılar içinde olan bireyler oldukları söylenebilir. Bu bireyler, ekonomik zorlukların yanında düzensiz, sorumsuz ve rahat kişilikleriyle dikkat çekerler.

Dördüncü alt ölçeğe bakıldığında, deneklerin hipomanik bir özelliğe yani korkusuz, bağımsız, kızgınlıklarını dışa vuran, kendi kendini eleştirme ve bağımsızlığı tercih eden bir yapıya sahip oldukları görülmüştür. Araştırmaya katılan futbol seyircileri, genellikle saldırgan davranışlara yönelmeleri nedeniyle

ve grup psikolojisinin de etkisiyle korkusuz ve bağımsız bir kişilik özelliği göstermektedirler.

Beşinci alt ölçekte de izlenebileceği gibi deneklerin kapalı tarafa kaydıkları görülmüştür. Bu bireylerin, başkalarından uzak duran, sevgi duygularını göstermeyen, çevresine karşı şüpheli, paylaşımcı olmayan bir kişilik özelliği taşıdıkları tespit edilmiştir.

Altıncı ölçekte ise, deneklerin sosyal güç açısından, sosyal güçte şüpheli oldukları ve dolayısıyla başkaları ile beraber olmaktan hoşlanmayan, özveride bulunmayan ve yaratıcı olmayan bir özelliğe sahip oldukları görülmüştür. Araştırmaya katılan futbol seyircileri, bu özellikleri açısından sosyal yaşamda diğer insanlara çok fazla güvenmeyen, şüpheli ve özverisiz bireyler olarak görünmektedirler.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma sonuçlarına göre, deneklerin büyük bir çoğunluğunun, 21-30 yaş grubunda; lise ve dengi bir okul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamına alınan seyirciler meslek gruplarına göre değerlendirildiğinde, çoğunluğun öğrenci ve işsiz olduğu görülmektedir. Bu bulgular, araştırma kapsamına alınan futbol seyircilerinin büyük çoğunluğunun, genç ve ekonomik olarak sıkıntı içinde olan bireylerden oluştuğu şekilde yorumlanabilir.

Çalışma sonuçlarına göre, polis kayıtlarına geçen seyircilerin düşük bir gelir düzeyine sahip olduğu, büyük bir çoğunluğunun mutlu bir çocukluk ve gençlik dönemi geçirmediği tespit edilmiştir. Şahin (2003), şiddet olaylarına katılan futbol seyircilerine aileleri tarafından çocukluk dönemlerinde şiddete yönelik eylemlerde bulunulduğunu tespit etmiştir⁴⁹. Acet (2003) ise, futbol seyircilerinin önemli bir bölümünün, mutlu bir çocukluk dönemi geçirmediğini belirtmektedir². Futbol seyircisini saldırgan davranışlara iten nedenlerin altında bu olumsuzlukların yattığı söylenebilir.

Araştırmaya katılan futbol seyircilerinin günlük yaşantılarını etkileyen en önemli sorun ekonomik kaynaklı sorunlardır. Ekonomik sorunların temelinde de işsizlik sorunun yattığı görülmektedir. Saldırgan davranışlara yönelen futbol seyircilerinin çoğunluğu, işsiz ve ekonomik sorunları olan bireylerden oluşmaktadır. Ayrıca bu bireylerin ölüm, hastalık ve boşanma gibi nedenlerden dolayı, günlük yaşantılarının etkilendiği de görülmektedir.

Araştırma kapsamına alınan futbol seyircilerinin adli olaylara karışma nedenlerinin başında, spor müsabakalarının geldiği görülmektedir. Bu seyircilerin çoğunluğu, adli olaylar sonunda göz altında tutulmuş bireylerdir. Şiddet olaylarına karışarak adli kayıtlara geçen futbol seyircileri, çoğu zaman tutuklanmakta ve güvenlik güçleri tarafından göz altına alınmaktadır.

Araştırmaya katılan evli futbol seyircileri, eşleri tarafından çoğunlukla hırçın, sinirli ve kavgacı kişiler olarak algılanmaktadırlar. Bununla birlikte, bu kişiler çevrelerinde de hırçın ve sinirli kişiler olarak tanınmaktadırlar. Futbol maçlarında gösterilen saldırgan ve şiddete yönelik davranışlar, aile ilişkilerini ve sosyal yaşantıyı da olumsuz etkilemektedir.

Şiddet olaylarına karıştıkları gerekçesiyle polis kayıtlarına geçen futbol seyircileri, sürekli maç izleyen ve maçlara genellikle deşarj olmak amacıyla giden bireylerdir. Bu bireyler, futbol maçları sırasında tezahüratlara katılmakta ve tezahüratın rakibi yıpratmak anlamına geldiğine inanmaktadırlar. Tezahüratın rakibi yıpratmak olduğuna inanan bu kişiler, futbol maçlarında küfür etmeyi de kendileri açısından bir hak olarak görmektedirler. Saldırgan eğilimler gösteren ve futbolda şiddet uygulayan seyirciler, tezahürat sonrasında bir rahatlama hissetmektedirler.

Araştırma kapsamına alınan futbol seyircileri, rakip takım taraftarlarını düşman gibi görmektedirler. Karşı takım taraftarları yanlışlıkla kendi taraflarına geçtiğinde onları dövebilirler. Kendileri karşı takım taraftarlarının arasında olduklarında ise genellikle ses çıkarmadan oturmaktadırlar.

Polis kayıtlarına geçen futbol seyircileri, hakemleri genellikle oyunun kaderini değiştiren kişi olarak görmektedirler. Hakemlerin vermiş olduğu yanlış kararlarda, sahaya girerek hakemi dvebilecek bireylerdir. Kendi lehlerine verilen kararlarda ise, hakemleri alkışlamaktadırlar.

Araştırma kapsamındaki futbol seyircileri, genellikle oyun kurallarını yeterince bilmektedirler. Oyun kurallarının öğrenilme nedeni, çoğunlukla özel ilgiye bağlıdır. Acet (2003) de, benzer şekilde bu bireylerin futbol oyun kurallarını iyi bildikleri iddiasında olduklarını tespit etmiřtir². Futbolda şiddet olaylarına karıştıkları için polis kayıtlarına geçen seyircilerin çoğu, futbol kurallarını iyi şekilde bildiğini düşünmektedir.

Araştırmaya bulgularına dayanarak, şiddet olaylarına karışan bireylerin, tuttukları takımların ma kazanması durumunda mutlu oldukları, takımın bu başarisında kendi katkılarının da olduğuna inandıkları ve takımın başarisına bağlı olarak ma sonunda kendilerini çok güçlü hissettikleri söylenebilir. Bu bireyler, kendilerini takımla özdeşleştirme eğilimindedirler ve takımın başarisında mutluluğu, başarisızlığında ise üzüntüyü paylaşmaktadırlar.

Futbol maçlarına gelen birey, tuttuğu takımın gücünü, eksik olarak algıladığı kendi egosu ile bütünleştirir ve takımın gücünü kendi gücü gibi görür. Böylece, o artık güçlü birisidir. Artık güçsüz ya da yetersiz değil, aksine çok güçlü ve yeterlidir, eksikliğini tamamlayan başka bir etken (tuttuğu takım) vardır. Ma kazanılınca kazanan kendisidir. Kendini sonunda kanıtlamış, var olduğunu gösterme olanağı bulmuştur. Takımın yenilmesini üzüntüyle karşılamakta,

takımına yapılan hakareti kendisine yapılmış kabul etmektedir. Takımın başarılı olması durumunda ise, kendisini başarılı ve güçlü hissetmektedir¹.

Araştırma kapsamına alınan bireyler, maç sonrasında mutluluklarını genellikle arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar. Kaybedilen maçlardan sonra yaşanan duygular ise, çoğunlukla isyan şeklinde belirmektedir. Kaybedilen maç sonunda yaşanan üzüntü gün boyunca devam etmekte hatta günlük yaşantılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bireyler, yenilgi sonunda yaşanan başarısızlığının acısını mutlaka çıkarmaya çalışmakta, bu amaçlarını gerçekleştirmek için önlerine çıkan herkese saldırmaktadırlar.

Araştırma kapsamına alınan futbol seyircileri, maçlardaki olaylar sırasında polisin davranışının daha hoşgörülü olması gerektiğini düşünmektedirler. Şiddet olaylarına başvuran seyirciler, ilginç şekilde polisten daha fazla hoşgörü beklemektedirler. Ayrıca, şiddet olaylarına karışan futbol seyircileri, maç sonlarında genellikle, arkadaşlarıyla birlikte maçın kritiğini yapmaktadırlar.

Maçtan önce medyada çıkan haberler, radyo ve televizyon yayınlarındaki yorumlar, köşe yazarlarının yazıları ve kulüp yöneticilerin demeçleri, futbol seyircisini etkilemektedir. Bu haber, yorum ve demeçlerden etkilenen seyircilerin, istenmeyen şiddet olaylarına karışma ihtimalleri de artmaktadır. Katkat'a (2003) göre, Fair Play'in ve sporda dostluğun medyadan başlayarak topluma yayılması gerekmektedir³⁰.

Saldırgan davranışların engellenmesinde aile ve kitle iletişim araçları önemli rol oynar. Bu noktadan hareketle, ailenin eğitimi ve kitle iletişim

araçlarının doğru ve sağlıklı şekilde kullanılması, sporda saldırganlığı engelleyebilir³⁸.

Şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen futbol seyircileri, kısmen de olsa adli bir olaya karışmış olmaktan dolayı pişmanlık yaşamaktadırlar. Bu pişmanlıkların yaşanmaması ve futbolda güzelliklerin yaşanması için, futbolda şiddet olaylarına ve saldırgan davranışlara neden olabilecek, kışkırtıcı eylemler önlenmeli, bu amaçla gerekli tedbirler alınmalı ve spor seyircisi fair-play konusunda bilgilendirilmelidir.

Araştırma kapsamında yer alan, futbol maçlarında şiddet olaylarına karıştıkları için polis kayıtlarına geçen bireylerin kişilik özellikleri incelendiğinde, toplumda bu kişilere önem verilmediği görülmektedir. Bu bireylerin, kendisine önem vermeyen toplumda sosyal ilişkiler kurmakta zorlanan, genellikle kavgacı, hırçın, ilişki kurulması zor, başkalarına emretmekten hoşlanan, dik kafalı, inatçı ve iyi kavga eden kişiler olduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamına giren futbol seyircileri genellikle, para harcamada kontrolsüz, hesabını bilmeyen, düzensiz, korkusuz, bağımsız, kızgınlıklarını dışa vuran, başkalarına uzak duran, sevgi duygularını göstermeyen ve çevresine karşı şüpheli bir kişiliğe sahip kişiler olarak dikkat çekmektedirler.

Araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak, araştırma kapsamına giren futbol seyircilerinin, özel ve iş hayatındaki başarısızlığını, başarılı bir takım tutarak pekiştirdikleri; futbol maçı izlemeyi ve bu maçlarda şiddet olaylarına başvurmayı, evdeki aşırı baskıdan kurtulmanın bir yolu olarak gördükleri

söylenebilir. Bu bireyler açısından, bir grubun üyesi olarak kabul görmek önemlidir ve daha geniş bir topluluğun üyesi olmak, onların rahatlamalarını sağlamaktadır.

Araştırmaya sonuçlarına göre, şiddete başvuran futbol seyircileri, saldırgan eğilimleri dışı vurarak her türlü stresten kurtulmaya çalışmaktadırlar. Futbol maçı izlemeyi, günlük yaşamdan ve monotonluktan kurtulmanın bir yolu olarak görmektedirler. Bu bireylere göre futbol, toplumda kabul görmenin bir yoludur. Sosyal hayatta karşılaşılan başarısızlık duygusunu yenmek için, başarılı bir futbol takımını tutma ve ilgilerini başka bir alana kaydırma eğilimindedirler. Ayrıca, mutsuz geçen bir çocukluk ve gençlik döneminin acısını çıkarmak amacıyla da, saldırgan davranışlar gösteriliyor olabilir.

6. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle, aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

Araştırma sonuçları, futbolda şiddet olaylarına karışan bireylerin çoğunluğunun genç ve halen öğrenci kişilerden oluştuğunu göstermiştir. Bu anlamda, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde beden eğitimi ve spor dersleri dahilinde sporda centilmenlik ve fair-play konularına daha geniş yer verilerek, genç bireylerin spora karşı daha olumlu ve bilinçli bir yaklaşım sergilemelerine yardımcı olunabilir.

Statlarda ve stat dışındaki güvenlik tedbirlerinin artırılması, bu bağlamda futbol müsabakalarına zarar verici aletlerle gelen seyircilerin daha detaylı kontrolden geçirilmesi ve müsabaka sırasında da güvenliğin aynı ciddiyetle sürdürülmesi gerekmektedir.

Statlarda istenmeyen şiddet olaylarına sürekli karışan bireylere yönelik daha ciddi güvenlik tedbirleri getirilmeli, gerektiğinde bu bireylerin statlara girişleri yasaklanmalıdır. Ayrıca, şiddet olaylarına karışan bireylere yönelik daha caydırıcı tedbirlerin alınması önerilebilir.

Araştırma sonuçları, futbolda şiddet olaylarının genellikle caydırıcı olmayan tedbirler nedeniyle körüklendiğini göstermiştir. Bu nedenle, futbol federasyonu ve bağlı kuruluşları, tüm kurumlarıyla işbirliği içerisinde, futbolda şiddetin önlenmesine yönelik olarak aldığı tüm kararların ve tedbirlerin etkili şekilde

uygulanmasını ve bu uygulamaların standart bir şekilde denetlenmesini sağlamalıdır.

Araştırma sonuçları, araştırmaya katılan bireylerin radyo ve televizyonlarda yayınlanan olumsuz yayın ve demeçlerden etkilendiklerini göstermiştir. Bu yüzden, radyo ve televizyonda yayınlanan haber ve spor programlarında, sporla ilgili olumlu içerikli haber ve demeçlere yer verilerek, medyanın futbolda şiddetin önlenmesine öncülük etmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, kulüp başkan ve yöneticilerinin verdikleri demeçlerde, daha bilinçli olmaları, futbolun sadece bir oyun ve gösteri olduğu, bunun keyfinin çıkarılması gerektiği yönünde fair-play örneği mesajlar vermeleri daha iyi olabilir.

Bu araştırmada, futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışarak polis kayıtlarına geçen seyircilerin psiko-sosyal analizleri yapılmıştır. Benzer bir analizin, futbolda şiddet olaylarına karışmayan seyircilerle karşılaştırmalı olarak yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. ABACI, R.: **Yaşamın Kalitelendirilmesi**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, (2000).
2. ACET, M.: “Futbolda Şiddeti Etkileyen Sosyal Faktörler”, **Futbolda Şiddet ve Önlenmesi**, 7-8 Mayıs 2003. Ankara. 128-220.
3. ALKAN, T.: **Saldırganlık - Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı**, Nil Yayınları, İstanbul, (1993).
4. ARIK, A.: **Motivasyon ve Heyecan**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, (1989).
5. ARKONAÇ, S.: **Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi**, Alfa Basımevi, 2. Baskı, İstanbul, (1998).
6. AVERY, R.; BEZMEN, S.; EDMONDS, A.; YAYLALI, M.: **Redhouse İngilizce – Türkçe Sözlük**, (21. Basım), Redhouse Yayınevi, İstanbul, (1995).
7. BALTAŞ, A.: **Başarılı ve Sağlıklı Olmak İçin-Stres ve Başa Çıkma Yolları**, Remzi Kitapevi, İstanbul, (1987).
8. BAUMANN, S.: **Uygulamalı Spor Psikolojisi**, (Çevirenler: İKİZLER, C.; ÖZCAN, A. O.), Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, (1994).

9. BAYSAL, A.: **Sosyal ve Örgütsel Psikolojide Tutumlar**, İ.Ü İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul, (1981).
10. BİLGİN, N.: **Sosyal Psikolojiye Giriş**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, (1998).
11. CLIFORD, T. M.: **Psikolojiye Giriş Ders Kitabı**, (Çevirenler: ARICI, H.; URAR, G.), Ankara, (1986).
12. COWIE, A. P.: **Oxford Advanced Learner's Dictionary** (Fourth Edition), Oxford University Press, Oxford, (1989).
13. CÜCELOĞLU, D.: **İnsan ve Davranışı-Psikolojinin Temel Kavramları**, Remzi Kitapevi, İstanbul, (1993).
14. DOĞAN, İ.: **Sosyoloji**, Kavram ve Sorunlar, Sistem Yayınları, Ankara, (1986).
15. DÖNMEZER, S.: **Sosyoloji**, Beta Yayıncılık, İstanbul, (1994).
16. DUNNING, E.: "Football Hooliganism: A World Social Problem", **Agon**, Volume: 2, (1995).
17. DUNNING, E.; MURPHY, P.; and WILLIAMS, J.: **Sir Norman Chester Centre for Football Research, Science and Football**, University of Leicester, Leicester, England, (1990).

18. FISHER, A. C.: **Psychology of Sports**. Mayfield Publishing Co. California, (1976).
19. FİŞEK, K.: **İç Barışın Bütün Şartları Mevcut**, Hürriyet, 18.11.1997.
20. FREEDMAN, J. L.: “Television, Violence and Aggression: A Rejoinder”, **Psychological Bulletin**, (1976), 100 : 372-378.
21. FREEDMAN, J. L.: “Television, Violence and Aggression: What the Evidence Shows”, **Applied Social Psychology Annual**, (1988), 8: 144-162.
22. FRIENDRICH-COFER, L.; HUSTON, A.C.: “Television, Violence and Aggression: The Debate Continues”, **Psychological Bulletin**, (1986), 100: 364-371.
23. GENÇTAN, E.: **İnsan Olmak**, İstanbul, (1994).
24. GÜNGÖR, E.: **Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, (1995).
25. HARLEIGH, B. T.: **Sosyal Grup Çalışması, Prensipler ve Tatbikatı** (Çeviren: ULUSOY, N.), Gürsoy Basımevi, Ankara, (1964).

26. HUESEMAN, L. R.: “Television, Violence and Aggressive Behavior”, (Editors: PEARL, D.; BOUTHILET, L.; LAZAR, J.), **Television and Behavior: Ten Years of Scientific Progress and Implications For Eighties**, (1982), Vol 2.
27. İKİZLER, H. C.: **Sporda Başarının Psikolojisi**, Alfa Basım Dağıtım, İstanbul, (1993).
28. KARAGÖZOĞLU, C. ve MÜNGAN AY, S.: “Futbol Seyircisinde Saldırganlık Eğilimleri (İstanbul Örneği)”, (Ed. Şefik Tiryaki), **I. Uluslararası Spor Psikolojisi Bildirileri**, Bağışdan Yayınevi, s.161–165, Ankara, (1997).
29. KARASÜLEYMANOĞLU, A.: **Yeni Boyutlarıyla Spor**, Engin Yayınları, Ankara, (1989).
30. KATKAT, D.: **Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu**, Dördüncü Oturum Konuşması, 7-8 Mayıs 2003, Ankara, s.242-244.
31. KAYAOĞLU, A.G.: **Futbol Fanatizmi, Sosyal Kimlik ve Şiddet: Bir Futbol Takımı İle Yapılan Çalışma**, A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, (2000).
32. KEER, J. H.: **Understanding Soccer Hooliganism**, Buckingham: Open Universty Press, (1994).

33. KING, A.: The Lartds: Masculinity and the New Consumption O, Football, Sociology, (1997).
34. KORUÇ, Z.: “Bayan Milli Voleybol Takımının Kişilik Örüntüleri”, **Voleybol Bilim ve Teknoloji Dergisi**, Sayı 1, Ankara, (1994), s. 29-34.
35. KOZANOĞLU, C.: **Türkiye’de Futbol: Bu Maçı Alıcaz**, İletişim Yayınları, İstanbul, (1996) .
36. KÖKNEL, Ö.: **Kaygıdan Mutluluğa Kişilik**, Altın Kitapları Yayınevi, İstanbul, (1986).
37. KURU, E.: “Görsel Medya ve Futbol Seyircisinin Şiddet İlişkisi”. **Futbolda Şiddet ve Önlenmesi**, 7-8 Mayıs 2003, Ankara, 85-105.
38. KURU, E.: **Sporda Psikoloji**, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, (2000).
39. KURTKAN, A.: **Genel Sosyoloji**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, (1976).
40. KÜÇÜK, V. ve ALBAYRAK, E.: **Futbol Ders Notları**, Marmara Üniversitesi. Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, İstanbul, (1993).
41. MARANGOZ, B.: **Çocuğumuzu Nasıl Eğitelim**, Mektup Yayınları, İstanbul, 81993).

42. NİRÜN, N.; ÖNER, A. ve BAYKURT, N.: **Sosyoloji III**, M.E.B. Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, (1993).
43. OLUÇ, M.: “Sosyal Sınıflar (Sosyal Katmanların) Pazarlama Açısından Önemi”, **Pazarlama Dünyası**, Yıl. 1, Sayı: 2, Mart-Nisan, (1987).
44. ÖĞÜLMÜŞ, S.: **Liselerde Şiddet ve Saldırganlık**, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara, (1995).
45. ÖZCAN, A. O.: **Spor Psikolojisi Ders Notları**, Marmara Üniversitesi, İstanbul, (1987).
46. ÖZKALP, E.: **Sosyolojiye Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 7. Baskı, Eskişehir, (1994).
47. SERARSLAN, Z.: **Spor Pazarlaması: Sporun Topluma Yaygınlaştırılmasında Pazarlama Tekniklerinden Yararlanma**, Doktora Tezi, İstanbul (1990).
48. SEZEN, Y.: **Sosyolojide ve Din Sosyolojisinde Temel Bilgiler ve Tartışmalar**, İlahiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, (1990).
49. ŞAHİN, H. M.: **Sporda Şiddet ve Saldırganlık**. Gaziantep Kulübü Spor Eğitim Yayınları, No:5, Nobel Yayıncılık, Ankara, (2003).

50. TALİMCİLER, A.: **Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (1998).
51. TİRYAKİ, Ş.: **Spor Psikolojisi, Kavramlar, Kuramlar ve Uygulamalar**. Eylül Kitapevi, Ankara, (1997).
52. YETİM, A.: **Sosyoloji ve Spor**. Toprak Matbaacılık, Ankara, (2000).
53. YENEL, F.; ARSLAN, C.; BAŞARAN, Z. ve IŞIK, E.: “Bir Takımın Taraftarı Olmaya İten Motivasyonel ve Psikolojik Etkenler Üzerine Bir Araştırma”, **Amatör Spor**, Mart-Nisan, 1992. Sayı 49 , Sayfa: 24-26, Ankara.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışmış ve polis kayıtlarına geçmiş seyircilerin psiko-sosyal ve kişilik özelliklerini tespit etmek ve bu doğrultuda çeşitli öneriler getirmektir.

Araştırma tarama modelindedir. İlgili literatür taranarak araştırma problemi hakkında gerekli bilgileri ortaya koymak amacıyla, 40 sorudan oluşan bir anket ve DERGIESSEN Ben formu testi uygulanmıştır. Araştırmanın evrenini, 1998-1999 futbol sezonu müsabakalarında şiddet olaylarına karışmış ve polis kayıtlarına geçmiş seyirciler, örnekleme ise bu seyirciler arasından tespit edilen 114 birey oluşturmaktadır. Araştırma sırasında çeşitli güçlükler nedeniyle 87 kişiye ulaşılabilmektedir.

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlenmesinde MINITAB istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, ankette yer alan sosyo-kültürel özelliklere yönelik sorularda frekans ve yüzde dağılımları çıkarılmış ve yorumlar bu dağılımlara göre yapılmıştır. DERGIESSEN testi sonuçları ise skalaların ayrı ayrı değerlendirilmesi ile hazırlanmıştır.

Sonuç olarak, araştırma kapsamına giren seyircilerin, toplumda kendilerine önem verilmediği fikrini taşıyan, ilişki kurulması zor, başkalarına emretmekten hoşlanan, dik kafalı, iyi kavga eden, para harcamada kontrolsüz, hesabını bilmeyen, düzensiz, korkusuz, hipomanik, bağımsız, kızgınlıklarını dışa vuran, başkalarına uzak duran, sevgi duygularını göstermeyen, çevresine karşı şüpheli bir kişiliğe sahip oldukları görülmüştür.

SUMMARY

The objective of this study is to establish and propose the physco-social and personality qualifications of the spectators who involved in the violent events at the football matches and who entered into the police registrations.

The research is in the scanning mode. Through scanning the related literature, an inquiry composed of 40 questions and DERGIESSEN Ben form test were carried out in order to provide the needed information on the research problem and, a solution is looked for the research problem with the data acquired through this inquiry and test. 87 of the 114 spectators who involved in the violent events during the football competition in 1998-1999 and entered into the police registration composed the universe of the research.

In the analysis of the data, the frequency and percentage distributions of the inquiries are determined and DERGIESSEN test is prepared by the separate assessment of the scales. In the evaluation of the data and the designation of the calculated values, a mini-type statistics packet program was used.

In conclusion it is seen that the spectators taken place in the scope of the research have the characteristics of the people who feel worthless in the society, who are difficult to relate, are stubborn, who enjoy to order the others, who are good at fighting, are out of control while spending and who do not know the calculation, who are untidy, fearless, hypomaniac, independent, who reflect their angers, who keep away from the others, who hide their feelings of love and have a doubtful personality towards the environment.

ÖZGEÇMİŞ

1962 Yılında Bursa'da doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise öğrenimlerini Ankara'da tamamladı. 1981 yılında Ankara 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi sınavlarını kazarak lisans eğitimine başladı. Lisans eğitimini 1985 yılında tamamlayarak mezun oldu. 1986 yılında Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programına ve aynı zamanda ilgili Anabilim dalında Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. 1998 yılında bu görevinden ayrıldı. 1989 yılında Yüksek Lisans programını bitirdi. 1990 ile 1991 yılları arasında yedek Subay olarak vatani görevini tamamladı. 1992 yılında Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı'nda Doktora Programına başladı. Eğitimi devam etmektedir. Rona evli ve üç çocuk babasıdır.

EKLER

EK-1

Sayın Seyirci,

Bu çalışma futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karışmış ve adli kayıtlara geçen seyircilerin sosyo – kültürel boyutlarını ortaya koymaya çalışan bir doktora tez çalışması amacıyla hızlandırılmış olup, elde edilen bilgiler bir başka yerde kullanılmayacaktır.

Size yöneltilen sorular içerisinde size en uygun cevabı işaretlemeniz yeterli olacaktır.

Saygılarımla
Araştırmacı

1- Yaşınız?

() 15-20 () 21-25 () 26-30 () 31 ve üzeri

2- Öğrenim durumunuz?

() İlkokul () Ortaokul () Lise ve dengi bir okul () Üniversite

3- Mesleğiniz?

() Öğrenci () Serbest meslek () Kamu görevlisi () İşsiz

4- Gelir durumunuz (TL)?

() 100 milyona kadar () 101-200 milyon () 201-300 milyon

() 301 milyon ve üzeri

5- Sizce mutlu bir çocukluk yaşadınız mı?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

6- Sizce mutlu bir gençlik yaşadınız mı?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

7- Bugüne kadar yaşantınızı etkileyebilecek bir olay yaşadınız mı?

()Ekonomik ()Boşanma ()İşsizlik ()Göç

8- Adli olaylara karışma nedeniniz?

()Günlük yaşantıyla ilgili ()Sporla ilgili ()Her ikisi de

9- Adli olay sonunda ne oldu?

()Stat çıkışında bırakıldım ()Göz altında tutuldum ()Tutuklandım

10- Medeni durumunuz?

()Evli ()Bekar ()Boşandım

11- Evli iseniz, eşinize göre nasıl bir insansınız?

()Hırçın ()Sinirli ()Kavgacı ()Sessiz ve sakin

12- Sizce çevrenizde nasıl bir insan olarak tanınırsınız?

()Hırçın ()Sinirli ()Kavgacı ()Sessiz ve sakin

13- Sürekli maç izler misiniz?

()Bazen ()Sürekli ()Sadece derbi maçları

14- Niçin maç izlemeye gidiyorsunuz?

- ()Boş zamanlarımı değerlendirmek için
()Takımımı desteklemek için
()Deşarj olmak için
()Maç izlemek bana değişik bir duygu veriyor

15- Maçlardaki tezahüratlara katılıyor musunuz?

- ()Evet ()Hayır

16- Ne tür tezahüratlara katılıyorsunuz ?

- ()Slogan ()Islık ve yuhalama ()Küfür ()Hepsi

17- Tezahüratlardan ne anlıyorsunuz?

- ()Küfretmek ()Takıma destek vermek ()Rakibi yıpratmak

18- Maç sırasında bağırıp küfür ediyorsunuz, bu size göre nedir?

- ()Haktır ()Hatalı bir davranıştır ()Suçtur

19- Tezahürat Yapınca Kendinizde Bir Rahatlama Hissediyorsunuz?

- ()Evet ()Hayır

20- Karşı takım taraftarlarını nasıl görüyorsunuz?

- ()Düşman ()Bizimle aynı duyguları taşıyan topluluk

21- Karşı takım taraftarı yanlışlıkla sizin bulunduğunuz tarafta ise tepkiniz ne olur?

- ()Döverim ()Küfrederim ()Kendi tarafına geçmesi için uyarırım
()Hiç tepki göstermem

22- Siz yanlışlıkla karşı tarafın bulunduğu tarafta iseniz nasıl davranırsınız?

- ()Hiç sesimi çıkartmadan otururum
- ()Takımım için herşeyi göze alıp tezahürat yapmaya çalışırım
- ()Kendi tarafıma geçebilmek için her yolu denerim

23- Hakem kimdir?

- ()Kuralları uygulayan kişi
- ()Oyunun kaderini değiştiren kişi
- ()Takımların ve taraftarın karşısında olan kişi
- ()Taraftar tarafından yönetilen kişi

24- Hakemlerin takımınız aleyhine vermiş olduğu bir kararda tepkiniz ne olur?

- ()Küfredirim
- ()O anda elime geçirdiğim bir şeyi hakeme atarım
- ()Mümkünse sahaya girip hakemi dövmeye başlarım
- ()Bütün kararlarını saygıyla karşılarım

25- Hakemlerin takımınız lehine vermiş olduğu bir kararda tepkiniz ne olur?

- A) Alkışlarım
- B) Tepki göstermem
- C) Küfredirim

26- Oyun Kurallarını Yeterince Bildiğinize İnanıyor Musunuz ?

- ()Evet
- ()Hayır

27- Eğer cevabınız evet ise ne amaçla öğrendiniz?

- () zel ilgi
- ()İyi bir izleyici olabilmek için
- ()Taraftarı olduğum takımın haklarını savunabilmek için
- ()Her taraftar oyun kurallarını bilmek zorundadır

28- Takımınız ma  kazandığı zaman neler hissediyorsunuz?

- () ok mutlu olurum
- ()Başarıda benimde katkım olduğunu düşünürüm
- ()Kendimi çok güçlü hissedirim
- ()Takımın galip gelmesi beni pek etkilemez

29- Takımınız kazandığı zaman mutluluğunuzu kiminle paylaşırsınız?

- ()Ailemle
- ()Arkadaşlarımla

30- Takımınız ma  kaybettiği zaman neler hissedersiniz?

- () ok üzülürüm
- ()Her Şeye isyan ederim ( ok sinirlenirim)

31- Yenilgi günlük yaşıntınızı nasıl etkiliyor?

- ()Kimseyle konuşmam
- ()İçime kapanırım
- ()O gece uyumam
- ()Beni pek etkilemez

32- Takımınız sinirlendiği zaman sinirlenip bunun acısını çıkartmaya çalışır mısınız?

- ()Evet
- ()Hayır

33- Cevabınız evet ise bu acıyı kimden çıkarmayı düşünürsünüz?

- ()Ailemden
- ()Arkadaşlarımdan
- () n me çıkan herkesten

34- Maçtaki olaylar sırasında polisin davranışını nasıl buluyorsunuz?

()Haklı ()Daha hoş görülü olabilir ()Haksız

35- Maçtan sonra ne yapıyorsunuz?

()Evime giderim ()Kavga etmek için rakip takım taraftarı ararım
()İçki içmeye giderim ()Arkadaşlarımla maçın tartışmasını yaparım

36- Maçtan önce medyada çıkan haberlerin sizi etkilediğine inanıyor musunuz?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

37- Radyo ve televizyon yayınlarında spikerlerin yorumu siz taraftarları etkiler mi?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

38- Gazetelerdeki spor köşe yazarlarının yorumları sizi kendi takımınıza veya rakip taraftara karşı olumsuz yönde etkiliyor mu?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

39- Kulüp başkanları veya yöneticilerinin rakip takım aleyhine vermiş olduğu demeçler sizi etkiliyor mu?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

40- Adli olaylara karıştığınız için bir pişmanlık duyuyor musunuz?

()Evet ()Kısmen ()Hayır

EK-2

BEN FORMU

Adı Soyadı:

Cinsiyet : ()Kadın ()Erkek

Doğum Tarihi:

Mesleği:

Eğitim Düzeyi: ()İlkokul ()Ortaokul ()Lise ()Üniversite

Testin Yapıldığı Tarih:

GENEL AÇIKLAMA

Bu formdaki sorular, kendinizi nasıl gördüğünüzü ve hissettiğinizi belirtmeniz için hazırlanmıştır. Her soru belirli bir konudaki düşüncelerinizi ve hislerinizi rakamlar üzerine X işareti koyarak belirtmenizi olanak veren olumlu ve olumsuz ifade çeşitleri biçimindedir. Lütfen her sorudaki ifade çeşitleri ile ilgili olarak hissettiklerinizi bu ifadeler arasındaki sayılar üzerinde işaretleyerek belirtiniz.

Bu ölçeğin orta noktası odur. Eğer davranışlarınızı diğer insanlarla karşılaştırdığınızda dikkate değer bir farklılık olmadığını görüyorsanız 0'ı işaretleyin. Yani 0'ın anlamı bu davranış veya durumların diğer insanlarla karşılaştırıldığında orta noktada olduğudur.

Örneğin birinci soruda gördüğünüz gibi eğer siz, diğer insanlarla kendinizi karşılaştırdığınızda ne sabırsız nede sabırlı olduğunuz hissine katılıyorsanız 0'ı işaretleyin. Eğer sizin davranışınız sağa yada sola kayarsa lütfen rakamlardan 1,2 veya 3'ü işaretleyin.

Eğer kendinizi çok sabırlı hissediyorsanız 0'ın sağındaki 3'ü işaretleyin.

Biraz sabırlı hissediyorsanız 0'ın sağındaki 2'yi işaretleyin.

Pek az sabırlı hissediyorsanız yine 0'ın sağındaki 1'i işaretleyin.

Eğer kendinizi sabırsız buluyorsanız 0'ın solundaki rakamlardan uygun olanını işaretleyiniz.

Vereceğiniz bilgiler hiçbir şahsa veya idareye bildirilmeyecektir. Bütün cevaplarınızın gizli tutulacağından ve sadece bu araştırmanın amacı için kullanılacağından emin olabilirsiniz. Bütün sorulara size uygun düşen cevabın verilmesi beklenmektedir.

İşbirliğiniz ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

1- Sabırsız olduğumu sanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Sabırlı olduğumu sanıyorum.
2- Başkaları ile beraber olmayı isterim.	3 2 1 0 1 2 3	Başkaları ile beraber olmayı isterim.
3- Başkalarına emretmek isterim.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarının bana emretmesini beklerim.
4- Çevremdeki değişiklikler huzurumu bozar.	3 2 1 0 1 2 3	Çevremdeki değişiklikler huzurumu bozmaz.
5- Sıkıntıları sık sık düşünüyüm kanısındayım.	3 2 1 0 1 2 3	Sıkıntıları sık sık düşündüğüm kanısındayım.
6- Kızdığım zaman kendi kendimi yerim.	3 2 1 0 1 2 3	Kızdığım zaman kızgınlığımı gösteririm.
7- Başkalarından üstün olmayı arzularım.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarından üstün olmayı arzulamam.
8- Az korkak olduğumu sanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Korkak olduğumu sanıyorum.
9- Başkalarının çalışmamdan memnun olduklarını sanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarının çalışmamdan memnun olmadıklarını sanıyorum.
10- Başkalarına güvenirim.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarına güvenmem.
11- Sevgiye ihtiyacım olduğunu gösteririm.	3 2 1 0 1 2 3	Sevgiye ihtiyacım olmadığını gösteririm.
12- Diğer bir kişi ile yakın ilişkiyi aramam	3 2 1 0 1 2 3	Diğer bir kişi ile yakın ilişkiyi ararım.
13- Başkaları ile kendimi karşılaştırdığım zaman parayı yerinde harcadığıma inanırım.	3 2 1 0 1 2 3	Başkaları ile kendimi karşılaştırdığım zaman parayı yerinde harcamadığıma inanırım.
14- Kendimi baskı altında hissetmem	3 2 1 0 1 2 3	Kendimi baskı altında hissederim.
15- Genellikle yaşantılarımdan, duygularından, ihtiyaçlarımdan bahsederim.	3 2 1 0 1 2 3	Genellikle yaşantılarımdan, duygularımdan ihtiyaçlarımdan bahsetmem.
16- Kendimi sevdirmeyi zor başardığım kanısındayım.	3 2 1 0 1 2 3	Kendimi sevdirmeyi kolay başardığım kanısındayım.
17- Uzun süre bir insana bağlı olmak bana kolay geliyor.	3 2 1 0 1 2 3	Uzun süre bir insana bağlı olmak bana zor geliyor.

18- Olayları, hakikatleri fazla önem- semiyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Olayları, hakikatleri fazlaca önemsi- yorum.
19- İçimi kolayca dökemediğimi sanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	İçimi kolayca dökemediğimi sanıyo- rum.
20- Yaşıtlarıma göre davranışlarım bakımından daha genç göründü- ğümü sanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Yaşıtlarıma göre davranışlarım bakı- mından daha yaşlı gördüğümü sanıyorum.
21- Tertipli olmadığımı sanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Tertipli olduğumu sanıyorum.
22- Başka insanlarla tartışırım.	3 2 1 0 1 2 3	Başka insanlarla tartışmam.
23- Başkalarının bana önem verme- diğine inanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarının bana önem verdiği- ne inanıyorum.
24- Hayatta çok çabaladığımı sanıyorum.	3 2 1 0 1 2 3	Hayatta rahatlık aradığımı sanıyorum.
25- Başka insanlara karşı kendimi uzak hissederim.	3 2 1 0 1 2 3	Başka insanlara karşı kendimi yakın hissederim.
26- Başkaları ile kendimi karşılaştı- rdığımda gerçekleri göremedi- ğime inanırım.	3 2 1 0 1 2 3	Başkaları ile kendimi karşılaştırdığım- da gerçekleri gördüğüme inanırım.
27- Güzel görünmek benim için önemli değildir.	3 2 1 0 1 2 3	Güzel görünmek benim için önemlidir.
28- Başkaları ile yakın işbirliğinin bana zor geldiği kanısındayım.	3 2 1 0 1 2 3	Başkaları ile yakın işbirliğinin bana kolay geldiği kanısındayım.
29- Kendi kendimi suçlamam.	3 2 1 0 1 2 3	Kendi kendimi suçlarım.
30- İlişki kurduğum kişilere fazla sevgi gösteririm.	3 2 1 0 1 2 3	İlişki kurduğum kişilere az sevgi gösteririm.
31- Başkalarına oranla geçimliyim- dir.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarına oranla dik kafalıyım.

32- Başka insanlar için üzülmem.	3 2 1 0 1 2 3	Başka insanlar için üzülürüm.
33- Kendi haklarımı iyi koruyamadığıma inanırım.	3 2 1 0 1 2 3	Kendi haklarımı iyi koruduğuma inanırım.
34- Başkalarına oranla daha çok sevgi doluyum.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarına oranla daha az sevgi doluyum.
35- İyi rol yapabildiğimi düşünürüm	3 2 1 0 1 2 3	Kötü bir artistik yeteneğim olduğunu düşünürüm.
36- Başkalarının beni kuvvetli gördüğüne inanırım.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarının beni zayıf gördüğüne inanırım.
37- Başkalarının beni hoş, güzel bulmadığı kanısındayım.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarının beni hoş, güzel bulduğu kanısındayım.
38- Başkalarına oranla bir iş, bir konu üzerinde uzun zaman çalışabilirim.	3 2 1 0 1 2 3	Başkalarına oranla bir iş, bir konu üzerinde uzun zaman çalışamam.
39- Zor neşelenirim.	3 2 1 0 1 2 3	Kolay neşelenirim.
40- Diğer cinse karşı çekimser değilimdir.	3 2 1 0 1 2 3	Diğer cinse karşı çekimserimdir.